

অন্বেষণ অনুশীলন

সম্পাদনা

ড° ৰাজীৱ গগৈ

ড° মণ্টু কুমাৰ বড়া

প্ৰকাশন কোষ

জাঁজী হেমনাথ শৰ্মা মহাবিদ্যালয়

জাঁজী-জামুগুৰি, শিৱসাগৰ

Anweshan Anusheelan: A collection of Research Papers prepared by Undergraduate students of Jhanji Hemnath Sarma College based on the workshop on *Methodology for Seminar and Research Paper Writing* held on 25th and 26th August, 2023 organized by Research, Innovation and Extension Cell, IQAC, edited by Dr Rajib Gogoi and Dr Montu Kumar Borah, published by Publication Cell, Jhanji Hemnath Sarma College, Sivasagar-785683.

Published : 25th July , 2024.

Price: Rs.100 /-only

ISBN : 97-81-966154-6-8

স্বত্ব : জাঁজী হেমনাথ শৰ্মা মহাবিদ্যালয়

প্ৰচ্ছদ : অভিনন্দন কোঁৱৰ

মূল্য : ১০০ টকা

প্ৰকাশক : প্ৰকাশন কোষ

জাঁজী হেমনাথ শৰ্মা মহাবিদ্যালয়

জাঁজী-জামুগুৰি, শিৱসাগৰ-৭৮৫৬৮৩

মদ্ৰণ : বিনায়ক অফচেট. শংকৰ মন্দিৰ পথ. শিৱসাগৰ

আগকথা

প্ৰণালীবদ্ধভাৱে বিষয় এটা উপস্থাপন কৰি বিশদ আলোচনা আগবঢ়োৱা আৰু নতুন নতুন বিষয় বা দিশ একোটা অধ্যয়নৰ বাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক আগ্ৰহী কৰি তোলা উচিত। আমাৰ প্ৰচলিত শিক্ষা ব্যৱস্থাত আনুষ্ঠানিকভাৱে স্নাতকোত্তৰ পৰ্যায়ৰ পাছত গৱেষণাৰ কাম আৰম্ভ কৰা হয়। তাৰ পূৰ্বে স্নাতক বা স্নাতকোত্তৰ পৰ্যায়তে ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা প্ৰকল্প, আলোচনাপত্ৰ আদি প্ৰস্তুত কৰি তাৰ এটা আভাস দিয়াৰ ব্যৱস্থা অন্তৰ্ভুক্ত নোহোৱাকৈ থকা নাই। সময়সাপেক্ষ জ্ঞান-শিক্ষাৰ ব্যৱস্থাৰ আওতাত নতুন ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষানীতিৰ জৰিয়তে শিক্ষণ প্ৰশিক্ষণৰ মাজলৈ অনেক পৰিৱৰ্তনক আগবঢ়াই অনা হৈছে। সমাজ ব্যৱস্থাৰ দ্ৰুত পৰিৱৰ্তন, অধ্যয়নৰ বিষয় বৈচিত্ৰ্যৰ সমাহাৰ, প্ৰায়োগিক শিক্ষা আধাৰিত কৰ্মক্ষেত্ৰত নিয়োজন আদিৰ প্ৰসংগ গুৰুসহকাৰে লৈ নতুন ব্যৱস্থাৰ মাজত ছাত্ৰ-ছাত্ৰী, শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীক অন্তৰ্ভুক্ত কৰাৰ প্ৰাসংগিকতা নুই কৰিব নোৱাৰি। সেয়ে স্নাতক পাঠ্যক্ৰমৰ লগত সংলগ্ন কৰিয়েই উচ্চ শিক্ষাত গৱেষণাকৰ্মৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক অন্তৰ্ভুক্ত কৰাৰ উৎসাহজনক পৰিৱেশ আৰু শিক্ষণৰ ব্যৱস্থাক নতুন ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষানীতিয়ে পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছে। যি পটভূমিত শিক্ষানুষ্ঠানসমূহেও ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত গৱেষণাৰ আধাৰ-বিষয় সম্পৰ্কে পুংখানুপুংখ অধ্যয়ন আৰু প্ৰণালীবদ্ধভাৱে উপস্থাপনৰ জৰিয়তে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক আগবঢ়াই নিয়াৰ পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আহি পৰিছে।

জাঁজী হেমনাথ শৰ্মা মহাবিদ্যালয়ে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ মাজত এনে পৰিৱেশ গঢ়ি তোলাৰ উদ্দেশ্যে কেতবোৰ পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিছে। তাৰ আৰম্ভণি হিচাপে ২৫ আৰু ২৬ আগষ্ট, ২০২৩ তাৰিখে মহাবিদ্যালয়ৰ আভ্যন্তৰীণ মান নিশ্চিতকৰণ কোষৰ Research, Innovation and Extension Cell-ৰ জৰিয়তে *Methodology for Seminar and Research Paper Writing* শীৰ্ষক কৰ্মশালাৰে ছাত্ৰ-

ছাত্ৰীসকলক গৱেষণামুখী কৰাৰ এক প্ৰচেষ্টা হাতত লোৱা হৈছিল। অংশগ্ৰহণকাৰী ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক গৱেষণাৰ বিভিন্ন দিশসমূহৰ সৈতে পৰিচয় কৰাৰ লগতে একোখন আলোচনাপত্ৰ প্ৰস্তুত কৰাৰ বাবে পৰামৰ্শ দিয়া হৈছিল। মহাবিদ্যালয়ৰ গৌৰৱোজ্জ্বল হীৰক জয়ন্তী বৰ্ষৰ অংশৰূপে এনে গোটাচেৰেক পত্ৰ একত্ৰিত কৰি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক উৎসাহিত কৰাৰ উদ্দেশ্যে ক্ষুদ্ৰ গ্ৰন্থাকাৰে প্ৰকাশৰ দিহা কৰা হ'ল।

এনে কাৰ্য সম্পাদনৰ বাবে সু-পৰামৰ্শৰে উদ্বুদ্ধ কৰা মহাবিদ্যালয়ৰ মাননীয় অধ্যক্ষ ড° মানজিৎ গগৈ ছাৰ, Resarch, Innovation and Extesion Cell আৰু প্ৰকাশন কোষৰ মাননীয় সদস্যবৃন্দক ধন্যবাদ জনাইছোঁ। লগতে একোখনি আলোচনাপত্ৰ প্ৰস্তুত কৰাৰ বাবে দিয়া পৰামৰ্শক আন্তৰিকতাৰে গ্ৰহণ কৰা মৰমৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীকেইগৰাকীক শুভেচ্ছা আৰু তেখেতসকলৰ তত্ত্বাবধায়কসকলকো ধন্যবাদ জনাইছোঁ।

২৫ জুলাই, ২০২৪

ৰাজীৱ গগৈ
মণ্টু কুমাৰ বড়া

== সূচীপত্র ==

৬	শংকৰদেৱৰ ৰচনাত প্ৰকৃতি চিত্ৰণ আৰু সংৰক্ষণ *অংকিতা বড়া *লখিমী নেওগ	৭
৬	অসমৰ পটভূমিত আঞ্চলিকতাবাদ : বিকাশ আৰু ৰাজনীতি *ৰুণজুণ নেওগ	২২
৬	অভিজ্ঞান শকুন্তলম্ নাটকত ভাৰতীয় সমাজ - ব্যৱস্থাৰ প্ৰতিফলন *পৰিস্মিতা গগৈ *জ্যোতিমণি ডেকা	২৮
৬	THE EVOLUTION OF ADVERTISING : LEVERAGING ONLINE PLATFORMS FOR BUSINESS GROWTH *Ankita Phukon	৩৫
৬	ILLEGAL IMMIGRATION IN ASSAM AND ITS SOCIO-ECONOMIC AND POLITICAL IMPACT *Akyansha Rajguru	৪৫
৬	A STUDY ON ENVIRONMENTAL AWARENESS AMONG THE UNDER GRADUATE STUDENTS OF SIVASAGAR DISTRICT *Gitarani Borah *Basav Goutam	৫২
৬	LOSS OF BIODIVERSITY IN NORTH-EAST INDIA- AN OVERVIEW *Ankita Borah *Anurag Gayan	৬৬

❧	BEOWULF: A FOLKTALE AND REPRESENTATIVE OF ANGLE-SAXON PERIOD	
	*Nishita Boruah	৭৪
❧	THE EDUCATIONAL STATUS AND ECONOMIC EMPOWERMENT OF RURAL WOMEN	
	*Manuranjan Saikia *Mrinmoy Dutta	৭৮
❧	A STUDY ON AWARENESS OF WOMEN ABOUT CONSTITUTIONAL RIGHTS IN JORHAT DISTRICT	
	*Kaberi Dutta *Chinmoyee Devi	৮৫

শংকৰদেৱৰ ৰচনাত প্ৰকৃতি চিত্ৰণ আৰু সংৰক্ষণ

অংকিতা বড়া

লখিমী নেওগ

সংক্ষিপ্তসাৰ

সমাজ ব্যৱস্থাই নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি দিয়া প্ৰাপ্যখিনিক ভৰিৰে হেঁচুকি জনগণৰ মাজৰ এজন হৈ অন্য পথ বাছি ল'বলৈ আগবাঢ়ি অহা এজন যুগন্ধৰ পথিকৃৎ ব্যক্তি মহাপুৰুষ শংকৰদেৱ অক্ষয় আলোচনাৰ ভাণ্ডাৰ, যি আজি পাঁচশ বছৰে এটা জাতিৰ জীৱনক স্পন্দিত কৰি ৰাখিছে। বিজ্ঞানৰ উপমা দিব খুজিলে এনে ব্যক্তিৰ জীৱন একোটা কালেইড'স্ক'প যন্ত্ৰৰ নিচিনা। যি কোণৰ পৰা ইচ্ছা যন্ত্ৰটো লক্ষ্য কৰি বিভিন্ন ৰূপৰ সমাৱেশ তাত যেনেকৈ চাব পাৰি তেনেকৈ এনে ব্যক্তিৰ বৰ্ণাঢ্য ব্যক্তিত্ব অৱলোকন কৰিবলৈ দৃষ্টিকোণৰ অভাৱ নঘটে। তেনে একোজন মহান পুৰুষৰ আদৰ্শই ত্যাগ, প্ৰেম, অহিংসা, শান্তি আৰু সমতাৰ বাণীৰে জনতাক উদ্বুদ্ধ কৰে, পথ প্ৰদৰ্শন কৰে, জনতাক শক্তিশালী কৰে, সংহতিপূৰ্ণ কৰে। শংকৰদেৱে তেওঁৰ সৃষ্টিৰাজি মূলতঃ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যেই ৰচনা কৰিছিল যদিও তেখেতৰ ৰচনাৰাজিত নন্দনতাত্ত্বিক সামাজিক আৰু প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যৰ সুষমামণ্ডিত চিত্ৰৰ পৰিচয় পোৱা যায়। মহাপুৰুষজনাই তেৰাৰ কাব্য তথা ৰচনাৰাজিত প্ৰাকৃতিক বা প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যক কেৱল কাব্যিক ৰূপতে তুলি ধৰাই নহয়, সেই চিত্ৰণৰ মাজেদি প্ৰকাশ পাইছে গভীৰ জ্ঞান আৰু প্ৰকৃতিৰ প্ৰতি মমতা। কেৱল সাহিত্য সৃষ্টিৰ মাজতে সেই জ্ঞান সীমাৱদ্ধ নাৰাখি পৰিৱেশ আৰু প্ৰকৃতি ৰক্ষাৰ হকে শংকৰদেৱে সেই পঞ্চদশ শতিকাতেই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰি গৈছে।

অসমীয়া ভাষাত শংকৰদেৱৰ আৰু তেখেতৰ কৰ্মৰাজিৰ বিষয়ে লিখা গ্ৰন্থৰ

অভাৱ নাই। তেখেতৰ ৰচনাৰাজিৰ বিভিন্ন দিশত বিভিন্নজনে আলোকপাত কৰিছে। তথাপি যেন মহাপুৰুষজনাৰ ৰচনাৰাজিৰ অধ্যয়ন বিশ্লেষণৰ শেষ নাই। ন ন দৃষ্টিৰে ন ন দিশত মহাপুৰুষজনাৰ লিখনিসমূহৰ অধ্যয়ন ক্ষেত্ৰ এতিয়াও আছে। এনে এটি দৃষ্টিকোণৰ পৰা এই আলোচনা পত্ৰখনিত মহাপুৰুষজনাৰ ৰচনাৰাজিত প্ৰতিফলিত হোৱা প্ৰকৃতি আৰু পৰিৱেশ সংৰক্ষণৰ ভাৱনা সম্পৰ্কে বিশ্লেষণ কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

বীজ শব্দ : মহাপুৰুষ শংকৰদেৱ, পৰিৱেশ, প্ৰকৃতি, সংৰক্ষণ।

আৰম্ভণি

শংকৰদেৱে তেওঁৰ চিন্তাৰাজি কাব্যিক ভাষাৰে প্ৰকাশ কৰি অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ মহত্ব প্ৰদান কৰাৰ লগতে জাতীয় চিন্তা আৰু ভাষাত পৰিণত কৰিলে। অন্ধবিশ্বাস, মায়া, পূজা-বলিৰে নিমজ্জিত এখন আদৰ্শহীন ভয়ংকৰ সমাজ চলি থকা সময়তে জন্ম গ্ৰহণ কৰা শংকৰদেৱেপৰৱৰ্তী সময়ছোৱাত ধৰ্মৰ কঠোৰতা আৰু নিৰ্মমতা বিসৰ্জন দি তাক সৰলীকৰণ কৰি শ্ৰৱণ কীৰ্তন কৰাই যে ধৰ্মৰ মূলশক্তি সেয়া প্ৰতীয়মান কৰিলে।

মূলতঃ শংকৰদেৱে তেওঁৰ সৃষ্টিৰাজি ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যেই ৰচনা কৰিছিল যদিও তেখেতৰ ৰচনাৰাজিত নন্দনতাত্ত্বিক, সামাজিক আৰু প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যৰ সুষমামণ্ডিত চিত্ৰৰ পৰিচয় পোৱা যায়। শংকৰদেৱে তেওঁৰ কাব্য তথা ৰচনাৰাজিত প্ৰকৃতি বা প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যক কেৱল কাব্যিক ৰূপতে তুলি ধৰাই নহয়, সেই চিত্ৰণৰ মাজেদি প্ৰকাশ পাইছে গভীৰ জ্ঞান আৰু প্ৰকৃতিৰ প্ৰতি মমতা। কেৱল সাহিত্য সৃষ্টিৰ মাজতে সেই জ্ঞান সীমাৱদ্ধ নাৰাখি পৰিৱেশ আৰু প্ৰকৃতি ৰক্ষাৰ হকে শংকৰদেৱে সেই পঞ্চদশ শতিকাতেই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰি গৈছে।

সাধাৰণতে প্ৰাচীন ভাৰতীয় কবি-কলাকাৰসকলৰ ৰচনাৰাজিত প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশৰ সৌন্দৰ্য চিত্ৰণে বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰা দেখা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে মহাকবি কালিদাসৰ দ্বাৰা ৰচিত *অভিজ্ঞানম শকুন্তলম*, *মেঘদূত* আদি কাব্যত জীৱন্ত ৰূপত প্ৰকৃতি চিত্ৰিত হৈছে। প্ৰকৃতিক আঁতৰাই ৰাখিলে এই কাব্যসমূহ অসম্পূৰ্ণ আৰু নিষ্প্ৰাণ। ভাৰতৰ অংগৰাজ্য অসমৰ কবিৰাজ মাধৱ কন্দলিকে ধৰি প্ৰাচীন অসমীয়া কবি-সাহিত্যিকসকলৰ ৰচনাতো প্ৰকৃতিৰ চিত্ৰণ প্ৰাণৱন্ত হৈ উঠিছে। অৱশ্যে প্ৰাচীন অসমীয়া কাব্যাদিত প্ৰকৃতিক আলংকাৰিক উপাদান ৰূপেহে চিত্ৰিত কৰা হৈছে।

কবিসকলে সৃষ্টিৰ উপাদান বিচাৰি প্ৰকৃতিৰ ওপৰত হাত পাতে আৰু প্ৰকৃতিক বিভিন্ন কৌশলেৰে কাব্যত ব্যৱহাৰ কৰে। কোনোৱে কাব্যৰীতিৰ বহুল বৰ্ণনাৰ বাবে প্ৰকৃতিক টানি আনে, আন কোনোৱে ৰসৰ অভিব্যক্তিৰ বাবে প্ৰাকৃতিক বিভাৱৰূপে ব্যৱহাৰ কৰে, কোনোৱে কাব্যক অলংকাৰেৰে সজাবলৈ প্ৰকৃতি জগতৰ সৌন্দৰ্য সুযমা বুটলি আনে। কিন্তু শংকৰদেৱৰ দৰে প্ৰতিভাৱান কবিয়ে একেলগে বিভিন্ন উদ্দেশ্য চৰিতাৰ্থ কৰিবৰ বাবে প্ৰাকৃতিক ব্যৱহাৰ কৰে। তেখেতে প্ৰকৃতিক কেৱল সৌন্দৰ্য সুযমা, অলমকাৰ তথা উপমাতেই সীমাবদ্ধ নাৰাখি প্ৰকৃতি সংৰক্ষণৰ হকে, গছ-গছনি ধ্বংস কৰাৰ বিৰুদ্ধে বনৰ পশু-পক্ষী হত্যা কৰাৰ বিৰুদ্ধে গ্ৰহণ কৰিছিল।

এটি উদাহৰণৰ জৰিয়তে আমি এই আলোচনাপত্ৰখনিৰ আৰম্ভণিতেই দাঙি ধৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছোঁ। তেখেতৰ প্ৰকৃতিৰ প্ৰতি থকা গভীৰ মমতা তথা অন্তৰ্দৃষ্টি।

‘এক বৃক্ষ দশ পুত্ৰ সম’ বুলি মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে গছ কটাৰ বিৰুদ্ধে পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰি এই মহান বাণীৰে ভকতসকলক গছ ৰুবলৈ যি অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছিল, সি আজিও প্ৰচলিত হৈ আছে। গুৰুজনাৰ এনে শিকনিৰ বাবেই ভকত বৈষ্ণৱ সকলে তেওঁলোকৰ বহা, ঘৰ, নামঘৰ, সত্ৰ, থান আদিৰ চৌহদত বিভিন্ন ডাঙৰ গছ-গছনি ৰুইছিল আৰু সিবোৰক প্ৰতিপালন কৰিছিল। শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে প্ৰকৃতিৰ ভৰপূৰ পৰিৱেশ অতি ভাল পাইছিল আৰু তেনে প্ৰাকৃতিক স্থানতহে সত্ৰ, নামঘৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল।

উদ্দেশ্য

ন ন দৃষ্টিৰে শংকৰদেৱৰ সৃষ্টিৰাজিৰ অধ্যয়ন, বিশ্লেষণৰ শেষ নাই। আমাৰ এই আলোচনাপত্ৰখনিতো তেওঁৰ ৰচনাৰাজিৰ এটি দৃষ্টিকোণ বিশ্লেষণ কৰি চোৱাৰ প্ৰয়াস কৰিছোঁ। আমাৰ এই আলোচনাপত্ৰখনিৰ উদ্দেশ্য—

➤ মহাপুৰুষজনাৰ ৰচনাৰাজিত প্ৰতিফলিত প্ৰকৃতিৰ চিত্ৰণ সম্পৰ্কে অধ্যয়ন কৰা।

➤ মহাপুৰুষজনাই প্ৰকৃতিক তথা পশু-পক্ষীক কিদৰে সংৰক্ষণ কৰাৰ প্ৰচেষ্টা কৰিছিল সেই সম্পৰ্কে আলোকপাত কৰা।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি

এই আলোচনা পত্ৰখনি প্ৰস্তুত কৰোঁতে বৰ্ণনামূলক আৰু বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰ সহায় লোৱা হৈছে। আলোচনাপত্ৰখনিত হৰিণাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা সম্পাদিত *শ্ৰীমদ্ভাগৱত*

আৰু মহেশ্বৰ নেওগ সম্পাদিত কীৰ্তন ঘোষা পুথি দুখন মুখ্য সমলৰূপে গ্ৰহণ কৰা হৈছে। ৰুবী মহন্তৰ শংকৰদেৱৰ সাহিত্যত নন্দনতাত্ত্বিক অধ্যয়ন আৰু প্ৰব্ৰজ্যোতি নাথ সম্পাদিত শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ সাহিত্য কলা আৰু দৰ্শন গ্ৰন্থ দুখন গৌণ সমলৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

মূল বিষয়ৰ আলোচনা

মূল আলোচনাৰ মাজলৈ যোৱাৰ আগতে এটা কথা উল্লেখ কৰাটো গুৰুত্বপূৰ্ণ হ'ব যে শংকৰদেৱৰ সাহিত্যৰাজি সৰ্বভাৰতীয় সাহিত্যৰ ভিত্তিত ৰচিত। ৰামায়ণ, মহাভাৰত, হৰিবংশ আদি ইয়াৰ আধাৰ গ্ৰন্থ। সেয়েহে প্ৰতিটো দিশতে মূল কাহিনীভাগ প্ৰায়ে একেই ৰাখিলেও তেখেতৰ সাহিত্যিক প্ৰতিভাৰ গুণেৰে সেই সময়ৰ অসমীয়া সমাজ ব্যৱস্থা তথা এই সমাজ ব্যৱস্থাক প্ৰভাৱান্বিত কৰা বতৰৰ স্বৰূপ, অৰণ্যসমূহ, নানা তৰহৰ গছ-লতিকা, জীৱ-জন্তু, চৰাই-চিৰিকটিৰ বৰ্ণনাৰ জৰিয়তে সুন্দৰ প্ৰাকৃতিক চিত্ৰ বৰ্ণনৰ দ্বাৰা তেৰাৰ সৃষ্টিৰাজিত সৌষ্ঠৱ বৃদ্ধি পাইছে।

“মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ আছিল কিছু ব্যতিক্ৰম। মহাপুৰুষজনাই তেখেতৰ কাব্য তথা ৰচনাৰাজিত প্ৰকৃতিক বা প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যক কেৱল মাত্ৰ কাব্যিক ৰূপতে তুলি ধৰাই নহয় সেই চিত্ৰণৰ জৰিয়তে প্ৰকাশ পাইছে প্ৰকৃতি সম্বন্ধীয় গভীৰ জ্ঞান।”^{১১} সেই জ্ঞান কেৱল সাহিত্য সৃষ্টিতে সীমাবদ্ধ নাৰাখি, প্ৰকৃতি আৰু পৰিৱেশ সংৰক্ষণৰ হকেও সেই মধ্যযুগীয় পঞ্চদশ শতিকাতে সোঁৱৰাই থৈ গৈছে।

মহাপুৰুষ শংকৰদেৱে অপূৰ্ব আৰু কলাত্মক প্ৰতিভাৰে তেখেতৰ ৰচনাৰাজিত প্ৰকৃতিৰ বিচিত্ৰ আৰু ভাৱপূৰ্ণ চিত্ৰাংকন কৰিছিল। নৈসৰ্গিক শোভাৰ বৰ্ণাত্মক চিত্ৰ অংকনতে তেওঁ অভিনৱত্ব অপৰিসীম। প্ৰকৃতিৰ পৰিপূৰ্ণ ৰূপ বৰ্ণনাত তেওঁ মুগ্ধতা সানিছে। ভাগৱতৰ দশম স্কন্ধৰ বিপ্ৰপত্নী প্ৰসাদ অধ্যায়ত প্ৰকৃতিৰ এক অংশ বিৰিখৰ গুণানুকীৰ্তন শংকৰদেৱৰ লেখনিৰ জৰিয়তে প্ৰকাশ পাইছে এনেদৰে—

ইটো বৃন্দাবনে আছে যত তৰুগণ।

দেখ দেখে কেণ মহা সাধুৰ লক্ষণ।।

কৰে পৰ উপকাৰ কিনো কুপাময়।

পৰৰ সে অৰ্থে জীৱ ইটো বৃক্ষচয়।।

থাকে সহি ৰহি মহা ৰৌদ্ৰ বৃষ্টি বাত।

আমি সুখে বধেণ ৰহি ইয়াৰ ছায়াত। - (ভাগৱত, দশম)

অৰ্থাৎ গছ বিৰিখবোৰে মহান সাধু সন্তৰ লক্ষণ প্ৰতিফলিত কৰে। কিয়নো এই গছ বিৰিখৰ দৰে পৰোপকাৰী জীৱ এই ধৰাত পাবলৈ নাই। য'ত ৰৌদ্ৰ, বতাহ, বৰষুণ আদিৰ পৰা এই বৃক্ষসমূহেই সুৰক্ষা দিয়ে।

অসম মূলুকত সেই সময়ত উপলব্ধ ভিন্ন ফল আৰু ফুলৰ সম্পৰ্কিত এক নান্দনিক পৰিৱেশ শংকৰদেৱে কীৰ্তন ঘোষণা 'গজেন্দ্ৰ উপাখ্যান'ত বৰ্ণনা কৰিছে এনেদৰে—

শাল তাল তমাল মন্দাৰ পাৰিজাত।
চম্পক অশোক আনো পুষ্প অসংখ্যাত।।
আম জাম লেবু জৰা জামীৰ খজুৰী।
বিস্ব নাৰিকল কল তাম্বুল পাকৰী।।”

— (কীৰ্তন ঘোষণা, গজেন্দ্ৰ উপাখ্যান)

ঋতু বৰ্ণনা

ভিন্ন ঋতু বৰ্ণনাই শংকৰদেৱৰ সাহিত্যত প্ৰাধান্য পোৱা পৰিলক্ষিত হয়। তেওঁৰ ৰচনাত বৰ্ষা, শৰৎ আৰু বসন্ত ঋতুৰ বৰ্ণনা উজ্জ্বলময় ৰূপত ধৰা দিছে। কীৰ্তন আৰু ভাগৱতত বৰ্ষাকালৰ এক বৈচিত্ৰ্যময় প্ৰতিচ্ছবি প্ৰতিফলিত হৈছে।

ভাগৱতৰ দশম স্কন্ধত, শংকৰদেৱৰ 'বৰ্ষা বৰ্ণন' এটি মনোমোহা অধ্যায়। শ্ৰীকৃষ্ণৰ লীলাভূমি বৃন্দাবনত বৰ্ষা ঋতুৰ পাতনি কালৰ এক সুন্দৰ দৃশ্য তেওঁ এনেদৰে প্ৰকাশ কৰিছে—

বিদ্যুৎ সঞ্চাৰে চণ্ড বতাসে চঞ্চল।
নিবন্তৰে মেঘগণ বৰিষিলা জন।
খালবাম ভৰি ভূমি ভাগি বঁৱে জন।
যেন মহা মহন্তে দুখীক দিন দান।।”

(ভাগৱত, দশম)

তদুপৰি এই বৰ্ষাৰ আগমনত আনন্দিত জীৱকুলক প্ৰতীকি ৰূপত চালি ধৰা ময়ূৰক প্ৰতিনিধিত্ব কৰাই শংকৰদেৱে এনেদৰে বৰ্ণাইছে—

মেঘৰ সন্মাদে মিলৈ আনন্দ প্ৰচুৰ।
চালি ধৰি নাচে আসি অনেক ময়ূৰ।।

(ভাগৱত, দশম)

ভাগৱতৰ 'দশম স্কন্ধ'ৰ 'শ্ৰীকৃষ্ণৰ গোৱৰ্দ্ধন ধাৰণ' অধ্যায়ত বৰ্ণিত বৰ্ষাৰ জীৱন্ত ছবিটিত কবিৰ বৰ্ণনা শক্তিৰ অপূৰ্ব সমাহাৰ ঘটিছে। উদাহৰণ স্বৰূপে—

ইন্দ্ৰৰ আদেশে আমি মহামেঘগণ।
পৰম প্ৰাৰম্ভে কৰৈ গগন গজ্জৰ্ণ।
হৰ হৰ শৰদে পূৰিল দিশ পাশ।
বজ্ৰৰ নিপাতে যেন জলৈ গৰ্ভত্ৰাস।।
ভৈল আতি দশোদিশ দিনতে আন্ধাৰ।
মিলিল দুৰ্য্যোৰ ভয় ব্ৰজৰ প্ৰজাৰ।।
উডুৱাই প্ৰচণ্ড বতাসে চালে বাৰে।
তিৰি মিৰি বিজুলী চমকচয় মাৰে।।”

(ভাগৱত, দশম)

বৰষাৰ আগমনত প্ৰাণৱন্ত প্ৰকৃতিৰ পূৰ্ণতাৰ ৰূপ অতি প্ৰাঞ্জল ৰূপত বৰ্ণনা কৰিছে এনেদৰে—

প্ৰকাশে বাৰিষা নানা বৰ্ণে বসুমতী
জলৈ ৰাজশ্ৰীয়ে যেন পৰম সম্পত্তি।
নানাবিধ বস্ত্ৰে কাচি-পাৰি সামৰাজ।
দণ্ডে চত্ৰে ছালি যেন ৰাজা ভৈলাৰাজ।।

(ভাগৱত, দশম)

কীৰ্তন ঘোষাৰ দামোদৰ বিপ্ৰোপাখ্যানত বৰ্ষা ঋতুৰ এটি দুৰ্যোগপূৰ্ণ ছবি কবিয়ে এনেদৰে বৰ্ণনা কৰিছে—

গজ্জৰ্ণতে ভূমি লঠৈ ঘনে ঘনে বজ্ৰ পঠৈ
খাল বাম সৰি ভৈল আতি।
নাকলিয়া একোপথ সূৰ্য্য পাছে গৈল অস্ত
ভৈল ঘোৰ অন্ধকাৰ ৰাতি।।

(কীৰ্তন ঘোষা)

শংকৰদেৱে বৃন্দাবন বৰ্ণনাত যমুনা নদীৰ তৰংগায়িত ধাৰা তথা অপৰূপ সৌন্দৰ্য সুশ্ৰীমান ৰূপত পৰিগ্ৰহণ কৰাইছে।

কৃষ্ণৰ জন্মৰ পাছত ভৰ বাৰিষা যমুনা নদীয়ে বসুদেৱক বাট এৰি দিওঁতে যমুনাৰ ভয়ংকৰ ৰূপ ফুটি উঠিছে এনেদৰে—

বাৰিষা যমুনা নদী ফেনে ফোটকাৰ।
টো দেখি লাগে ভয় ভাগে বজোৱাৰ।।”

(ভাগৱত, দশম)

ভাগৱতৰ ‘দশম স্কন্ধ’ত ‘শৰৎ বৰ্ণনা’ত শংকৰদেৱে শৰৎ ঋতুৰ এক মনোমুগ্ধকৰ নান্দনিক পৰিৱেশৰ সমাবেশ ঘটাইছে। “শংকৰদেৱৰ ৰচনাত শৰৎ ঋতুৰ বৰ্ণনা অধিক সৌন্দৰ্যমণ্ডিত প্ৰাণৱন্ত ৰূপত পোৱা যায়। দশমৰ শৰৎ বৰ্ণনাত বিভিন্ন উপমাৰ প্ৰয়োগেৰে কবিয়ে শৰতে কেনেকৈ আকাশৰ মেঘ আঁতৰাই স্বচ্ছ নিৰ্মল কৰি তোলে, বাটৰ বোকা-পানী আঁতৰাই জীৱ-জন্তুক মুক্তমানে বিচৰণৰ সুযোগ দিয়ে, তাৰ বৰ্ণাঢ্য বৰ্ণনা দিছে।”^২

ৰাজাক সম্মুখি	কহে শুকে য়েৰে
	বাৰিষা সময় গৈল।
শৰত কালৰ	যত মহাগুণ
	সবেয়ো বিদিত ভৈল।।
গগণ নিৰ্মল	স্বচ্ছ ভৈল জল
	দূৰ গৈল মেঘগণ।
মহাসুখকৰ	সুৰভি শীতল
	বহে বায়ু সৰ্বক্ষণ।।

(ভাগৱত)

শংকৰদেৱে তেখেতৰ কবি প্ৰতিভাৰে ৰাস লীলা প্ৰসঙ্গত বৃন্দাবনীয় শৰৎ ঋতুৰ বিতোপন চিত্ৰ অংকন কৰিছে এনেদৰে—

শৰৎ কালৰ ৰাত্ৰি অতি বিতোপন।
বহুবিধ পুষ্পে বিকশিত বৃন্দাবন।।

(ভাগৱত, দশম)

এই বৃন্দাবনৰ শৰৎ বৰ্ণনাৰে কবিৰ আন এক উদাহৰণ—

দেখিলাহা ইটো বৃন্দাবন বিকশিত।
পূৰ্ণ চন্দ্ৰমাৰ চাৰু ৰশ্মিয়ে ৰঞ্জিত।।
জলবায়ু লাগিয়া কম্পাই কিশলয়।
হেন বৃক্ষ লতায়ে শোভিত আতিশয়।
ভ্ৰমৰে সুৰভি গন্ধে গুঞ্জৰে আথাকে।
কোকিলৰ নাদে মদনক যেন ডাকে।।

(ভাগৱত, দশম)

ইয়াৰ উপৰি শংকৰদেৱে কোনো ঠাইত শৰত ৰাতিৰ মন পৰশা চিত্ৰ এনেদৰে বৰ্ণনা কৰিছে—

শৰত শশী নিশি ধৰনী অধিক।
লহ লহ মলয় পবন তথি থিক।।

(কেলিগোপালনাট)

বৰ্ষা, শৰত ঋতুৰ বৰ্ণনাৰ দৰেই তেওঁৰ সৃষ্টিৰাজিত ফলে ফুলে জাতিষ্কাৰ
তথা কোকিলৰ কণ্ঠে মুখৰিত বসন্ত ঋতুৰ বিষয়ে বৰ্ণনা কৰা হৈছে এনেদৰে—

মিলি বসত বায়ু বহুৱৈ মলয়।
কোকিলৰ কুহু কুহু ধ্বনি শুনি তয়।।
পুষ্পৰ সুৰভি গন্ধে আমোদ মনত।
গুঞ্জৰে ভ্ৰমৰে মধু পানে ছয়া মন্ত।।

(ভাগৱত, দশম)

তদুপৰি ঠায়ে ঠায়ে “মলয় পবন বহে বসন্ত মিলিল। অতি সুললিত ৰাৱ
কোকিলে তেজিল।”- ধৰণৰ বসন্তৰ উৎসৱমুখৰ পৰিৱেশৰ বৰ্ণনাই শংকৰদেৱৰ ৰচনাৰ
জেউতি বঢ়াইছে।”

কৃষ্ণ সাহিত্য বুলিলে তাত বৃন্দাবন আৰু যমুনাৰ মুখ্য স্থান থাকে।
শংকৰদেৱেও বৃন্দাবনৰ বৰ্ণনাত যমুনা নদী আৰু তৰঙ্গায়িত ধাৰা, কদম গছৰ শাৰী,
প্ৰস্ফুটিত পদুমৰ শোভা, ফলফুলেৰে ভৰা, বৃক্ষ, শীতল বায়ু, মৃগ, ময়ূৰ, কোকিলৰ
ৰাও আদিৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। এনে দৃশ্য শংকৰদেৱে তেখেতৰ কবি প্ৰতিভাৰে
ভাগৱতৰ দশম স্কন্ধত প্ৰকাশিছে এইদৰে—

লহ লহ বহে বাত মলয়া পৱনে।
পক্ষীৰ আৰাৱে মন উন্মাদ মদনে।।
অসংখ্য কোকিলৰ কুহু কুহু নাদ কৰে।
মধুমন্ত ভ্ৰমৰে গুঞ্জৰে নিৰন্তৰে।”

(ভাগৱত, দশম)

উপবন বৰ্ণনা

প্ৰকৃতিৰ এক পৰিপক্ক আৰু পূৰ্ণ স্বৰূপ ফুটাই তুলিবলৈ সমৰ্থ হোৱা
শংকৰদেৱৰ কবি প্ৰতিভাৰ উমান পোৱা যায় ভাগৱতৰ অষ্টম স্কন্ধৰ সন্নিবিষ্ট ‘উপবন’
আৰু হৰমোহনৰ অন্তৰ্গত দিব্য উপবনৰ বৰ্ণনাৰ জৰিয়তে। এই উপবনৰ বৰ্ণনাত
গুৰুজনাই অসমৰ গছ-গছনি, ফল-মূল আদিৰে এটি মনোৰম কাব্যিক চিত্ৰ অংকন
কৰিছে এনেদৰে—

পাছে ত্রিনয়ন	দিব্য উপবন
	দেখিলন্ত বিদ্যমান।
ফল মূল ধৰি	জকমক কৰি
	আছে যত বৃক্ষ মান।।
শিৰীষ সেউতী	তমাল মালতী
	পাৰিজাত যুতি জাই।
বকুল বন্দুলী	আছে ফুলি ফুলি
	তাৰ সীমা সংখ্যা নাই।”

(ভাগৱত, অষ্টম)

এই উপবন খণ্ডতে পুষ্প সমাহাৰৰ বিষয়ে বৰ্ণাই তেওঁ এইদৰে কৈছে -
 শেৱালী নেৱালী পলাশ পাৰলী
 লবঙ্গ বাণী গুৰাল।
 কৰবীৰ বক কাঞ্চন চম্পক
 ফুল তৰে ভাঙ্গে ডাল।।”

(ভাগৱত, অষ্টম)

ভাগৱতৰ অষ্টম স্কন্ধৰ ‘দিব্য উপবন’ আৰু কীৰ্তন ঘোষাৰ ‘হৰমোহনৰ’ দিব্য উপবনৰ বৰ্ণনা প্ৰায় অনুৰূপ। সেই উপবনস্থিত সৰোবৰৰ প্ৰাকৃতিক শোভা বৰ্ণনাই গুৰুজনাই কৈছে।

চাৰিও পাৰত	দিব্য পুষ্প যত
	গন্ধে দশোদিশ বাবাসে।
অনেক ভ্ৰমৰে	বেঢ়িয়া গুঞ্জৰে
	মধুপান অভিলাষে।
যত দিব্য পক্ষী	ফল ফুল ভক্ষি
	কাঢ়য় সুস্বৰ বাৰ।
কুহু কুহু ধ্বনি	কোকিলৰ শূনি
	বহয় মলয়া বাৰ।”

(ভাগৱত, অষ্টম)

শংকৰদেৱৰ কাপেৰে নিগৰা এই উপবনসমূহৰ জীৱন্ত চিত্ৰৰ তুলনা নাই। বেজবৰুৱাৰ ভাষাত ‘এই বৰ্ণনা পঢ়িলে কোনো ভাৰতীয় ৰাফেলে (Raphael) অঁকা

উপবনৰ চিত্ৰপট যেন লাগে।”^{৪৪}

ত্ৰিকুট আৰু অম্ৰাৱতীৰ বৰ্ণনা

শ্ৰীমদ্ভাগৱত অষ্টম স্কন্ধৰ ‘ত্ৰিকুট বৰ্ণনা’ৰ ক্ষীৰ সাগৰৰ মাজত থকা ত্ৰিকুট পৰ্বতৰ বৰ্ণনা দিবৰ সময়ত কবিয়ে পোনতে তাত দিব্য ৰূপৰ কথা কৈছিল এনেদৰে—

“পৰ্বতৰ মাজে বৰ ত্ৰিকুট যাহাৰ খ্যাতি
আছে ক্ষীৰ সাগৰৰ মাজত
কান্তি কৰে দিনে ৰাতি অযুত যোজন আতি
উপৰক হোৱয় উচ্ছিত।।”

কবিৰ কল্পনা যেতিয়া অপাৰ্থিৰ সৌন্দৰ্যৰ পৰা পাৰ্থিৰ প্ৰকৃতিৰ মাজলৈ ঘূৰি
আহে—

পাৰিজাত মন্দাৰ যে আৰৱ অশোক চম্পা
পিয়াল পনস নিম্বু আম।
তাম্বুল আমৰা জৰা খাজুৰি মধুৰি ফল
তাল নাৰিকল অনুপাম।”

(ভাগৱত, অষ্টম)

সেই তন্ময়তাৰ অটললৈ তেওঁ নিজে সোমাই যোৱাৰ লগতে আনকো সুমুৱাই
নিছে—

কপিথু অঙ্কুৰ বৃক্ষ অৰিষ্ট ডম্বৰু বাট
সিদ্ধাপ চন্দন আছে তাত।
পনিয়ল অসংখ্যাত সৰল ইন্দ্ৰদী বৃক্ষ
দেৱদাৰু পদ্মবচি খ্যাত।।”

(ভাগৱত, অষ্টম)

কুণ্ডিল, দ্বাৰকা, বৈকুণ্ঠ আদি স্বৰ্গীয় আৰু ৰাজকীয় নগৰীবোৰৰ ঐশ্বৰ্য্যশালী
ৰূপৰ যি বৰ্ণনা শংকৰদেৱে আগবঢ়াইছে সেই মতে তাত প্ৰতি গছে গছে ‘সুবৰ্ণ মাণিক
খচিত ভিণ্ডা বান্ধি, আছে ‘মণি মৰকত স্থলী নানাজাত দীপ্তি কৰিছে।’ স্ফটিক নিৰ্মল
সৰোবৰৰ ‘বৈদুৰ্য্যৰ বাট স্ফটিকৰ ঘাট মৰকত সৰি খাটে।’ জেউতি চৰাইছে। কিন্তু
সেই চকু চাটমৰা ৰাজকীয় বৈভৱৰ মাজতো কবিয়ে নিজৰ বাৰীখনত ফুলা ফুলবোৰ
দেখিছে—

কদম্ব ৰঘু নাগেশ্বৰ গাছে।

ফুলে জকমক বেঢ়িয়া আছে।।
মালতী মদাই জাঁই যুতি যত।
পাৰিজাত মুখ্য বৃক্ষ সমস্ত।।”

(ভাগৱত, অষ্টম)

এনে বহু বৰ্ণনাত সকলোবোৰ স্থানীয় প্ৰাকৃতিক উপাদানৰ দিব্য পটভূমিত
সমাহাৰ ঘটিছে।

“প্ৰকৃতিৰ সংবেদনশীলতাক বাসক্ৰীয়া খণ্ডত অতি সুন্দৰকৈ কবিয়ে দাঙি
ধৰিছে। তাত প্ৰকৃতি যেন এক সুৰগ্ৰাহী শ্ৰোতাহে। পশু-পক্ষী, তৰু-তৃণ, নদ-নদী
সকলোকে ইয়াক একোখন বসিক হৃদয় প্ৰদান কৰা হৈছে।” বাসক্ৰীয়াৰ বৰ্ণনা মতে
কৃষ্ণৰ বংশীধ্বনি শুনি পালৰ গৰু আৰু বনৰ হৰিণো স্তব্ধ হয়।

হেন হৰি যেন বংশীক নাদ কৰৈ।
গৰু মৃগতৃণৰো তেখেতে চিত্ৰ হৰৈ।।
দান্তে তৃণ ধৰি কৰ্ণ উপৰক তুলি।
চক্ষু মুদি থাকৈ যেন চিত্ৰৰ পুতলী।।”

(ভাগৱত, অষ্টম)

কুশলী কবি শংকৰদেৱে অশ্বাৰতী বৰ্ণনাত প্ৰকৃতিৰ এখন দিব্য উপবন
সজাইছে। তাত প্ৰকৃতিয়ে ৰূপৰ পোহাৰ পাতিছে—

দিব্য উপবন	ইন্দ্ৰৰ নন্দন
	প্ৰকাশে তাহাৰ কাছে।
নানা বৃক্ষ জাতি	পুষ্প গন্ধে আতি
	আমোদ কৰন্তে কাছে।।
প্ৰমত্ত ভ্ৰমৰে	বেঢ়িয়া গুঞ্জৰে
	বহে সুবাসিত বাৰ।
যত দিব্য পক্ষী	পুষ্প মধু ভক্ষি
	তেজে সুললিত বাৰ।।”

(ভাগৱত, অষ্টম)

শংকৰদেৱৰ সাহিত্যত প্ৰকৃতি সংৰক্ষণ প্ৰসঙ্গ

শংকৰদেৱৰ এই মেটমৰা সৃষ্টিৰাজিত প্ৰকৃতিৰ সুধা বিচাৰি অন্ত কৰা টান।
কিয়নো তেখেতে য’তেই সুবিধা পাইছে তাতেই প্ৰকৃতিৰ গছ-লতিকা, ফল-ফুলৰ লগতে

ক্ষুদ্ৰমান জীৱ পলু পিম্পৰাটোৰ উপস্থিতিলৈকে হৃদয়ংগম কৰি লেখনিত সন্নিৱিষ্ট কৰাৰ প্ৰয়াস কৰিছে। পূৰ্বে উল্লেখ কৰি অহাৰ দৰে তেওঁ কেৱল এইসমূহক সাহিত্যিক দৃষ্টিৰে চোৱাৰ পৰিৱৰ্তে প্ৰকৃতি সংৰক্ষণৰ প্ৰতি থকা সচেতনাৰো ভাৱো তেখেতৰ লেখনিসমূহৰ জৰিয়তে প্ৰকাশ পাইছে।

‘এক বৃক্ষ দশ পুত্ৰ সম’ সদৃশ মহান বাণীৰে শংকৰদেৱে এজোপা গছক দহোটি পুত্ৰৰ সৈতে তুলনাৰ জৰিয়তে গছ কটাৰ বিৰুদ্ধে পদক্ষেপ গ্ৰহণৰ মানসিকতাৰ ধাৰ ভকতসকলৰ মাজত বিলাই থৈ গৈছে।

“শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে প্ৰকৃতিৰ ভৰপূৰ পৰিৱেশ অতি ভাল পাইছিল আৰু তেনে প্ৰাকৃতিক স্থানতে সত্ৰ নামঘৰ, থান প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল অথবা প্ৰয়োজন সাপেক্ষে একোটা প্ৰাকৃতিক নকৈ গঢ়িছিল। বৰদোৱা থান প্ৰতিষ্ঠা কৰি শংকৰদেৱে গছ পুলি ৰুই, ৰুৱাই হৰিণা পুহি এক নতুন আৰু মনোমোহা পৰিৱেশ এটাৰ সৃষ্টি কৰিছিল।”^{২৫}

যি সময়ত শংকৰদেৱে অসমত জন্ম গ্ৰহণ কৰিছিল সেই সময় আছিল বিভীষিকাময় আৰু কৰ্দময় পৰিৱেশ। সেইসময়ত মানৱতাৰ স্থান অধিকাৰ কৰিছিল আসুৰিক শক্তিয়ে। মানুহক বন্দনা নকৰি পূজা কৰা হৈছিল দেৱ-দেৱীৰ। দেৱীৰ সন্তুষ্টিৰ কাৰণে পশু বলি দিয়া হৈছিল। কাৰণ সেইসময়খিনিত বলি-বিধানৰ প্ৰৱৰ্তনেৰে এক শ্ৰেণীৰ পুৰোহিত জাতীয় লোকে ধৰ্মৰ নামত পশু-বলি দিয়াটো একেবাৰে সহজ কথা হিচাপে গণ্য কৰিছিল। তেনে এটি সময়তে তেওঁ সাহিত্য, গীত, পদ, নাটক আদিৰ সহায়েৰে প্ৰাণী হিংসা বিষয়টো সকলোতকৈ আগস্থান দি পৰিৱেশক বিনষ্ট নকৰা, প্ৰকৃতিৰ বিনন্দীয়া পৰিৱেশত উমলি-জামলি থকা প্ৰাণীসমূহক হিংসা নকৰিবৰ বাবে আহ্বান জনাইছিল আৰু নৱজাগৰণৰ সূচনা কৰিছিল।

শংকৰদেৱৰ ধৰ্মত হত্যা, হিংসাৰ কোনো স্থান নাই। তেওঁৰ মতে ভগৱানক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ বলি-বিধানৰ প্ৰয়োজন নাই। শংকৰদেৱে উৰণ, বুৰণ, গজন, গমন-সকলো প্ৰাণীতে বিষুং বা কৃষ্ণৰ স্থিতি অনুভৱ কৰাৰ শিক্ষা প্ৰদান কৰিছিল। সেয়ে তেওঁ কৈছিল—

কুকুৰ শৃগাল গৰ্দভৰো আত্মাৰাম।

জানিয়া সবাকো পৰি কৰিবা প্ৰণাম।

(কীৰ্তন ঘোষা)

গছ লতিকা, চৰাই-চিৰিকতি, জীৱ-জন্তুৰ প্ৰতি গভীৰ সহানুভূতি আৰু প্ৰেমৰ উদ্ৰেক ঘটাই, সেইবোৰৰ সংৰক্ষণৰ হকে শংকৰদেৱে যি আদৰ্শৰ সৃষ্টি কৰি গৈছে সিয়ে প্ৰমাণিত কৰে- তেখেতৰ গভীৰ প্ৰকৃতি প্ৰেম আৰু দূৰদৰ্শী পৰিৱেশ সচেতনতাৰ

বিষয়ে।

হৰিচন্দ্ৰ উপাখ্যানত তেখেতৰ মহৎ আদৰ্শৰে সকলো প্ৰাণীকে অভয় দান
তথা সুৰক্ষা প্ৰদানৰ কথা উল্লেখ কৰি এইদৰে বৰ্ণাইছে—

জগতৰ পুণ্য মানে জানা নিষ্ট কৰি।

প্ৰাণী উপকাৰৰ অল্লকো নুহি সৰি।।

হেন জানি প্ৰাণীক অভয় দিয়া দান।

বোলা হৰি হৰি পাইবা বৈকুণ্ঠত থান।।

সকলো সৰু-বৰ প্ৰাণীৰ প্ৰতি মানুহ দয়ালু হোৱাৰ পৰামৰ্শৰে তেওঁ গীতত
এইদৰে লিখিছে—

যত জীৱ জন্ম কীট পতঙ্গম।

অগ নগ জগ তেৰি কায়া।

ক্ষুদ্ৰ কীট, পতংগ, পলু, পিম্পৰালৈকে প্ৰকৃতিৰ সকলোবোৰ জীৱৰ প্ৰতি
সন্নেহ হোৱাৰ লগতে যত্ন কৰি ৰখাৰ প্ৰসঙ্গ উল্লেখৰে ভাৰতৰ অষ্টম স্কন্ধত
তেওঁ এইদৰে কৈছে—

পলু পিম্পৰাক যিটো ৰাখে যত্ন কৰি।

ছয়মাস মানে তাত তুষ্ট হোন্ত হৰি।।

“গছে মানুহক প্ৰয়োজনীয় মূল্যবান বস্তু দান কৰে। সেই কাৰণেই শংকৰদেৱে
গছক ‘কল্পতৰু’ আখ্যা দিছে। মহাপুৰুষজনাই তেৰাৰ ৰচনাত যিবোৰ থলুৱা গছৰ নাম
উল্লেখ কৰিছে। তেনেবোৰ গছ ৰোপণ কৰিবলৈ আজিৰ মানুহক প্ৰেৰণা যোগায়।
কীৰ্তন ঘোষাত (গজেন্দ্ৰ উপাখ্যান) যিবিলাক গছৰ নাম শংকৰদেৱে উল্লেখ কৰিছে
সেইবোৰ হৈছে”৫-

শাল তাল তমাল মন্দাৰ পাৰিজাত

চম্পক অশোক আনো পুষ্প অসংখ্যাত।

আম জাম লেবু জৰা জামীৰ খাজুৰী।

বিস্ব নাৰিকল কল তাম্বুল পাকৰি।।

প্ৰকৃতিত সৃষ্ট প্ৰতিটো জীৱৰ আন্তঃক্ৰিয়া আৰু সহযোগিতাৰ ফলতহে
বৰ্তমানেও পৃথিৱী জীৱ সৃষ্টিৰ উপযোগী হৈ আছে। প্ৰকৃতিৰ এই গুৰুত্ব শংকৰদেৱে
উপলব্ধি কৰিব পাৰিছিল। সেয়েহে প্ৰকৃতিৰ যাতে অৱক্ষয় নহয় আৰু পৃথিৱীখন যাতে
ধ্বংসৰ দিশে ধাৰমান নহয় তাৰ বাবে তেওঁ পৰিৱেশ আৰু জীৱ-জন্তু সংৰক্ষণৰ বাবে
প্ৰচেষ্টা হাতত লৈছিল। উদাহৰণস্বৰূপে—

“বৃক্ষৰোপণত অধিক ধৰ্ম”
জীৱ জন্তুৰ প্ৰতি আদৰ মৰম দেখুৱাই তেওঁ লিখিছে—
য'ত দেখা ভূত প্ৰাণী
সবে বিষুং হেন জানি
হিংসা এৰি কৰা উপকাৰ।

উপসংহাৰ

শংকৰদেৱৰ ৰচনাৰাজিৰ মাজত প্ৰকৃতি, জীৱ-কুল, মানৱ জীৱন, আধ্যাত্মিক চিন্তা, ভক্তিৰ মাহাত্ম্য, সুসংস্কৃত জীৱন ধাৰণা আদি সকলোবোৰ দিশ প্ৰতিফলিত হৈছে। ভক্তি মাৰ্গৰ জৰিয়তে আধ্যাত্মিক চিন্তাৰ আধাৰত জীৱ আৰু জগত অনন্য সুন্দৰ কৰি তোলাৰ বাবে তেখেতৰ ৰচনাৰ মাজত এক আৱাহনী শক্তি সিঁচৰতি হৈ আছে। স্বাভাৱিকতে পৰিৱেশ আৰু জীৱৰ সুসম্পৰ্কৰে এই জগত জীৱকুলৰ অনুকূল কৰি ৰখাৰ বাবে পালনীয় কৰ্তব্য আৰু দায়িত্ব সম্পৰ্কে সজাগতাৰ প্ৰতিফলন শংকৰদেৱৰ সৃষ্টিত বিদ্যমান। কেৱল জীৱই আত্মশুদ্ধিৰ অৰ্থে বা ভগৱৎ প্ৰাপ্তিৰ হকে ভক্তিৰ আশ্ৰয় ল'লেই নহ'ব, জীৱৰ প্ৰতি সহানুভূতিৰে প্ৰকৃতিক জীৱ-জগত অনুকূলে গঢ়ি তুলিব লাগিব। প্ৰকৃতিক দিলেহে প্ৰকৃতিয়েও আমাক দিব। বায়ু, পানী, আহাৰ এই সকলোবোৰ প্ৰকৃতিৰ অনবদ্য অৱদান। শংকৰদেৱে সেয়েহে তেখেতৰ সৃষ্টিৰ মাজত প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্যৰ ৰূপৰেখা অংকন কৰি কেৱল কাব্যৰ সৌন্দৰ্যকে সমৃদ্ধ কৰা নাই, ইয়াৰ জৰিয়তে প্ৰকৃতিৰ গুৰুত্ব আৰু অনন্য অৱদান প্ৰোজ্জ্বল কৰি তুলিছে। তেখেতৰ গীত, নাট, কাব্য সকলোতে ইয়াৰ উদাহৰণ অলেখ। আমাৰ এই অধ্যয়নত তেনে দিশসমূহ উন্মোচিত কৰি শংকৰদেৱে মানৱ সমাজলৈ প্ৰকৃতি সংৰক্ষণৰ যি বাৰ্তা প্ৰেৰণ কৰিছে তাৰ আভাস উদাহৰণ সহিতে দাঙি ধৰা হৈছে। ‘এক বৃক্ষ দশ পুত্ৰ সম’ এই মন্ত্ৰেৰে শংকৰদেৱে প্ৰকৃতি সংৰক্ষণৰ বাবে তাহানিতে যোগোৱা অনুপ্ৰেৰণাৰ অনুৰণন সকলো সময়ৰ বাবে বাস্তৱ হৈ আছে।

পাদটীকা

১. ভাৰত বৰা, শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ সাহিত্যত প্ৰকৃতি আৰু পৰিৱেশ সংৰক্ষণৰ ভাৱনা। প্ৰব্ৰজ্যোতি নাথ (সম্পা.। শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ সাহিত্য কলা আৰু দৰ্শন)। পৃঃ ১৮২
২. ৰবী মহন্ত, শংকৰদেৱৰ সাহিত্যৰ নন্দনতাত্ত্বিক অধ্যয়ন। পৃঃ ১০১
৩. ৰবী মহন্ত, শংকৰদেৱৰ সাহিত্যৰ নন্দনতাত্ত্বিক অধ্যয়ন। পৃঃ ১০২

৪. ৰুবী মহন্ত, শংকৰদেৱৰ সাহিত্যৰ নন্দনতাত্ত্বিক অধ্যয়ন। পৃঃ ১০৪
৫. ভাৰত বৰা, শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ সাহিত্যত প্ৰকৃতি আৰু পৰিৱেশ সংৰক্ষণৰ
ভাৱনা। প্ৰৱজ্যোতি নাথ (সম্পা.। শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ সাহিত্য কলা আৰু দৰ্শন)। পৃঃ
১৮৩

প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থ

প্ৰাথমিক উৎসঃ

১. শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱ। কীৰ্তন ঘোষা আৰু নামঘোষা।
২. শংকৰদেৱ। শ্ৰীমদ্ভাগৱত।
৩. শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱ। বৰগীত।

গৌণ উৎসঃ

গোস্বামী, বসন্ত কুমাৰ (সম্পা.)। শংকৰদেৱ সন্দৰ্শন। যোৰহাট : অসম সাহিত্য সভা।
১৯৯৮
গোঁহাই, হীৰেন। শংকৰদেৱ সন্দৰ্শন। গুৱাহাটী : শান্তি প্ৰকাশন। ২০১৩। প্ৰকাশিত।
নাথ, প্ৰৱজ্যোতি (সম্পা.। শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ সাহিত্য কলা আৰু দৰ্শন)। গুৱাহাটী :
পূৰ্বাঞ্চল প্ৰকাশ। ২০১২। প্ৰকাশিত।
ফুকন, বিমল। মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ। (অনু. ছাদ্দুল ইছলাম)। গুৱাহাটী, কাজিৰঙা
বুক্ছ, ২০১২। প্ৰকাশিত।
ভট্টাচাৰ্য, বসন্ত কুমাৰ। মধ্যযুগৰ সাহিত্য। গুৱাহাটী : চন্দ্ৰ প্ৰকাশ। ২০০৮। প্ৰকাশিত
মহন্ত, ৰুবী। শংকৰদেৱৰ সাহিত্যৰ নন্দনতাত্ত্বিক অধ্যয়ন। শিৱসাগৰ : অঞ্জন মহন্ত,
১৯৯৯। প্ৰকাশিত
শইকীয়া, নগেন। বিষয় শংকৰদেৱ। ডিব্ৰুগড় : কৌস্তভ প্ৰকাশন। ২০১১। প্ৰকাশিত।
হাজৰিকা, পদ্ম আৰু প্ৰণৱ বৰুৱা (সম্পা.)। অসমীয়া বৈষ্ণৱ সাহিত্যঃ বিচাৰ আৰু
বিশ্লেষণ। গুৱাহাটী : কন্স্তুৰী প্ৰকাশন। ২০১৪। প্ৰকাশিত।

➤ আলোচনাপত্ৰখন অসমীয়া বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপক জীৱমণি নাথ আৰু ড°
মণ্টু কুমাৰ বড়াৰ তত্ত্বাবধানত প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

অসমৰ পটভূমিত আঞ্চলিকতাবাদ : বিকাশ আৰু ৰাজনীতি

ৰণজুগ নেওগ

আৰম্ভণি

ভাৰতবৰ্ষৰ স্বাধীনতাৰ দিনৰে পৰাই ভাৰতৰ ৰাজনীতিত আঞ্চলিকতাবাদৰ ধাৰণাটোৱে এক বিশেষ ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। ষাঠি আৰু সত্তৰ দশকৰ শেষৰফালে ভাৰতৰ ৰাজনীতিত আঞ্চলিকতাবাদে এনে দকৈ শিপাইছে যে ই সমাজবিজ্ঞানীসকলৰ মনোযোগ আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

সাধাৰণ অৰ্থত আঞ্চলিকতাবাদ কেন্দ্ৰীভূত ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে প্ৰকাশ পোৱা এক বিদ্বেষ। জাতীয়তাবাদৰ দৰে ইয়ো এক মানসিক অনুভূতি। একে জাতিৰ অনুভূতিৰ পৰা জাতীয়তাবাদৰ সৃষ্টি হোৱাৰ দৰে এটা অঞ্চলৰ মানুহৰ আৱেগিক অনুভূতিৰ পৰা আঞ্চলিকতাবাদৰ জন্ম হয়।

আঞ্চলিকতাবাদে এটা অঞ্চলৰ অৰ্থনৈতিক, সাংস্কৃতিক আৰু ভাষিক দিশত স্বকীয়তাৰ কথাকে বুজায়। আন এটা দিশত ৰাষ্ট্ৰৰ ভিতৰৰ কিছুমান সংগঠন বা দলে ভাষাৰ, জাতিৰ বা সাংস্কৃতিক ক্ষেত্ৰত পৃথক জাতি সত্তা বুজাবলৈ কৰা কাৰ্যকলাপক আঞ্চলিকতাবাদ বুলিব পাৰি। এটা নিদিষ্ট সীমাৰ ভিতৰত এটা সংগঠনে বা গোটে নিজৰ স্বকীয়তা বজাই ৰাখিব বিচাৰে। পাহাৰৰ জাতি-জনজাতিবিলাকে নিজৰ সুকীয়া অস্তিত্ব বজাই ৰাখিবলৈ আঞ্চলিকতাবাদৰ আশ্ৰয় লয়।

অসমত ভৈয়ামৰ বড়োসকলে সুকীয়া জাতিসত্তাৰ পৰিচয়ৰ বাবে বড়ো

আঞ্চলিকতাবাদৰ জন্ম দিছে। উত্তৰ ভাৰতৰ প্ৰাধান্য প্ৰতিৰোধ কৰিবলৈ দক্ষিণাত্যত আঞ্চলিকতাবাদ গঢ়ি উঠিছে। সেইবাবে আঞ্চলিকতাবাদক আঞ্চলিক ভিত্তিত নিজৰ অস্তিত্ব আৰু আঞ্চলিক বৈশিষ্ট্য জীয়াই ৰখাৰ এটা আৰেগিক অনুভূতি বুলিব পাৰি।

উদ্দেশ্য

আলোচনাপত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰাৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য হ'ল—

- আঞ্চলিকতাবাদী ধাৰণাৰ বিষয়ে বিস্তৃতভাৱে আলোচনা কৰা।
- অসমৰ পটভূমিত আঞ্চলিকতাবাদৰ উত্থান আৰু বিকাশ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা।

পদ্ধতি

আলোচনাপত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰোঁতে বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰা হৈছে।

তথ্য আহৰণৰ উৎস

আলোচনাপত্ৰখনৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় তথ্যপাতি দ্বিতীয়ক উৎসৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰা হৈছে। কিতাপ আৰু ইণ্টাৰনেটৰ পৰা তথ্যসমূহ যুগুতোৱা হৈছে।

মূল আলোচনা

ভাৰতৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাত আঞ্চলিকতাবাদে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। বৈচিত্ৰ্যতাৰ বাবেই ৰাজনৈতিক প্ৰক্ৰিয়াত আঞ্চলিকতাবাদী মনোভাব প্ৰতিফলন ঘটে। সামাজিক, সাংস্কৃতিক ভিন্নতা থকাৰ বাবেই আৰু অঞ্চলভেদে অৰ্থনৈতিক বৈষম্য থকাৰ বাবে আঞ্চলিকতাবাদে ভাৰতৰ ৰাজনীতিত বিকাশ লাভ কৰিছে। আঞ্চলিকতাবাদে এক প্ৰকাৰৰ উপ জাতীয়তাবাদী দৃষ্টিভংগীক বুজায় আৰু এনে দৃষ্টিভংগী কোনো অঞ্চলৰ ভিত্তিত গঢ় লৈ উঠে।

কুৰি শতিকাৰ শেষৰ চাৰিটা দশকত আঞ্চলিকতাবাদী ৰাজনীতিয়ে ভাৰতৰ ৰাজনীতিত গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি আহিছে। আঞ্চলিক ভিত্তিত আঞ্চলিকতাবাদী আন্দোলন গঢ় লৈ উঠাৰ দৰে আঞ্চলিক ৰাজনৈতিক দলো গঠন হৈছে। এই দলসমূহে জাতীয় চৰকাৰক আৰু জাতীয় ৰাজনৈতিক দলক কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্য ৰাজনীতিত প্ৰত্যাহ্বান জনাই আহিছে।

ডি.এম.কে. দলে তামিলনাডুত, আকালি দলে পঞ্জাবত, তেলেগু দেশম দলে অন্ধ্রপদেশত, তৃণমূল কংগ্ৰেছে পশ্চিমবংগত বিজু জনতা দলে উৰিষ্যাত, নেচনেল কনফাৰেন্স দলে কাশ্মীৰত অসম গণ পৰিষদে অসমত আঞ্চলিকতাবাদী ৰাজনীতিত প্ৰধান ভূমিকা প্ৰক্ৰিয়াত জড়িত হৈ পৰে।

অসমত আঞ্চলিকতাবাদৰ পটভূমি

অসমৰ আঞ্চলিকতাবাদ বুলিলে অসমৰ ভৌগোলিক চাৰিসীমাৰ মাজত অসমৰ জনসাধাৰণৰ ভাষা-সংস্কৃতি, আৰ্থ সামাজিক বিকাশৰ বাবে, কেন্দ্ৰৰ অৱহেলাৰ বাবে হোৱা অনগ্রসৰতা আৰু বৈষম্যৰ বাবে গঢ়ি উঠা আঞ্চলিক ঐক্যৰ অনুভূতি থাকিলেই আঞ্চলিকতাবাদ বুলিব নোৱাৰি। আঞ্চলিকতাক প্ৰাধান্য কৰি গঢ়ি উঠা অনুভূতিক বহিঃপ্ৰকাশ কৰা প্ৰক্ৰিয়াটোকহে আঞ্চলিকতাবাদ বুলিব পাৰি। ১৯৮৫ চনৰ বিদেশী বহিষ্কাৰ আন্দোলনৰ যোগেদি অসমত আঞ্চলিকতাবাদৰ বহিঃপ্ৰকাশ ঘটিছিল। ইয়াৰ পৰিণতিতেই অসমত ১৯৮৫ চনত অগপ দলে নিৰ্বাচনত জয়ী হৈ চৰকাৰ গঠন কৰিছিল। গতিকে অসমীয়া আঞ্চলিকতাবাদ বা অসমৰ আঞ্চলিকতাবাদ হ'ল অসমৰ প্ৰধান প্ৰভাৱশালী জনগোষ্ঠী অসমীয়াসকলৰ আঞ্চলিক অনুভূতিৰ প্ৰকাশ।

অসমত আঞ্চলিকতাবাদৰ বিকাশ

অসমত যথেষ্ট খাৰুৱা তেল আছে। অথচ খাৰুৱা তেল শোধন কৰিবৰ কাৰণে অসমৰ বাহিৰত শোধনাগাৰ নিৰ্মাণৰ প্ৰস্তুতি হ'ল। এনেদৰে অসমক কেন্দ্ৰইনায্য প্ৰাপ্যৰ পৰা বঞ্চিত কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। অসমত শোধনাগাৰ স্থাপনৰ বাবে আঞ্চলিক স্বার্থৰ ভিত্তিত অসমৰ জনসাধাৰণে আন্দোলনৰ পছা হাতত ল'লে।

অসমত বহু বছৰ ধৰি শিক্ষানুষ্ঠানত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন বন্ধ আছিল। অসমৰ বিদ্যালয়ত বঙালী ভাষাৰ প্ৰচলন হৈছিল। ভাষাৰ দৰে স্পৰ্শকাতৰ বিষয় এটাৰ পৰা বঞ্চিত হোৱাৰ অনুভূতি দূৰ কৰিবৰ কাৰণে পলমকৈ হ'লেও ১৯৬০ চনত অসমীয়া ভাষাক অসমৰ চৰকাৰী ভাষাকপে গ্ৰহণ কৰিবৰ কাৰণে অসমত আন্দোলন হ'ল। তেনেদৰে ১৯৭২ চনৰ মাধ্যম আন্দোলনটোৱেও অসমত আঞ্চলিকতাবাদৰ বহিঃপ্ৰকাশ ঘটিছিল।

বিদেশী বহিষ্কাৰ আন্দোলন বা অসম আন্দোলনো অসমৰ আঞ্চলিকতাবাদৰ বহিঃপ্ৰকাশ আছিল। অৱশ্য অসমৰ আঞ্চলিকতাবাদৰ আৰম্ভণি ব্ৰিটিছ শাসনৰ দিনতেই

আৰম্ভ হৈছিল।

ব্ৰিটিছ শাসনকালত বহু অনা অসমীয়া আহি অসমৰ সাৰুৱাভূমি দখল কৰিছিল। ব্ৰিটিছে সম্প্ৰসাৰণ কৰা বাণিজ্যৰ সুবিধা লবলৈ বহু অনা অসমীয়া লোকে অসমলৈ প্ৰব্ৰজন কৰিছিল। অনা অসমীয়া, মুছলিম প্ৰব্ৰজনকাৰীয়ে কঢ়িয়াই অনা ভাবুকিয়ে আঞ্চলিকতাবাদৰ বিকাশত বৰঙণি যোগাইছিল।

কুৰি শতিকাৰ আশীৰ দশকৰ পৰা ভাৰতৰ ৰাজনীতিৰ বিকাশত স্বায়ত্তশাসনৰ বাবে বৰ্ধিত দাবী, আঞ্চলিক-ৰাজনৈতিক দল আৰু ভিন্নদাবী উত্থাপনেৰে বৈচিত্ৰ্যতা প্ৰদান কৰিছে। স্বাধীনতাৰ সময়ৰে পৰা জাতীয়তাবাদী আৰু কেন্দ্ৰীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াই যি ঐক্যৰ সূচনা কৰিছিল লাহে লাহে তেনে ঐক্যৰ ঠাইত ভিন্নতা প্ৰকাশ পাবলৈ ধৰিলে।

গতিকে কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্যৰ মাজৰ সম্পৰ্কক আঞ্চলিক স্বার্থ আৰু বৰ্ধিত আঞ্চলিক দলৰ পটভূমিত বিচাৰ কৰিব লাগিব। কাৰণ আঞ্চলিক বৈষম্য বৃদ্ধিৰ লগে লগে, কেন্দ্ৰই দেখুৱাই অহা উদাসীনতাই ভাৰতৰ অঞ্চলভেদে আঞ্চলিকতাবাদৰ গঢ় দিয়াত যথেষ্ট ইন্ধন যোগালে।

অসমৰ আঞ্চলিক ৰাজনীতি

১৯৮৫ চনৰ অসম চুক্তি সম্পাদন আৰু অ. গ. প. দলৰ উত্থানে অসমৰ আঞ্চলিকতাবাদীৰ প্ৰৱণতাক শক্তিশালী কৰিলে। ইয়াৰ আগে পিছে অসমত বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় লোকৰ উপ আঞ্চলিকতাবাদেও নিজৰ পথ অৱলম্বন কৰিলে।

১৯৯৬ আৰু ১৯৯৮চনৰ লোকসভা নিৰ্বাচন আৰু ১৯৯৬ চনৰ বিধান সভাৰ নিৰ্বাচন পৰ্যালোচনা কৰিলে দেখা যায় যে অসমত আঞ্চলিকতাবাদ আৰু উপ আঞ্চলিকতাবাদ অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ শক্তি হৈ পৰিছে। অসমৰ বহু গোষ্ঠী আৰু বহু সংস্কৃতিৰ বাস্তৱিকতাই অসমৰ আঞ্চলিকতাবাদক এক সুকীয়া বৈশিষ্ট্য প্ৰদান কৰিছে। ভাৰতৰ অন্য ৰাজ্যত আঞ্চলিকতাবাদ বুলিলে এক প্ৰভাৱশালী সাংস্কৃতিক গোষ্ঠীৰ নামত গঢ়ি উঠা আঞ্চলিক মনোবৃত্তিক বুজায়। কিন্তু অসমত প্ৰভাৱশালী অসমীয়া ভাষিক সাংস্কৃতিক গোষ্ঠীৰ অধীনত আঞ্চলিক স্বার্থ ৰক্ষাৰ যি আঞ্চলিকতাবাদে গঢ় লৈ উঠিছে তেনেদৰে অঞ্চলভেদে ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ জনগোষ্ঠীৰ, নৃগোষ্ঠীৰ আঞ্চলিক স্বার্থ সিদ্ধিৰ বাবে গঢ় লৈ উঠিছে।

১৯৭৯ চনত মংগলদৈ লোকসভা সমষ্টিত বৃহৎ সংখ্যক বিদেশী ভোটদাতা তালিকাত অন্তৰ্ভুক্ত হোৱাৰ কথা সদৰি হোৱাৰ পাছত অসমত প্ৰবল আঞ্চলিকতাবাদী আন্দোলন আৰম্ভ হয়। বিদেশী চিনাক্ত কৰা, বিদেশী বহিষ্কাৰ কৰা কাৰ্যটো কেন্দ্ৰীয়

চৰকাৰৰ। কিন্তু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে এই বিষয়টো গুৰুত্ব দিয়া দেখা নগ'ল। কেন্দ্ৰৰ এনে অৱহেলাৰ বাবেই অসমত বিদেশী চিনাক্তকৰণ আৰু বহিষ্কৰণ আন্দোলন অসমৰ আছু আৰু সদৌ অসম গণ সংগ্ৰাম পৰিষদৰ নেতৃত্বত শক্তিশালী ৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰিলে।

অসম চুক্তি : আঞ্চলিক ৰাজনৈতিক দল

অসম আন্দোলনৰ সময়ছোৱাত ২৯ বাৰ চৰকাৰৰ লগত আলোচনা অনুষ্ঠিত হৈছিল। অৱশেষত ১৯৮৫ চনৰ ১৫ আগষ্টৰ দিনা ভাৰত চৰকাৰ আৰু আন্দোলনৰ নেতৃবৰ্গৰ মাজত অসম চুক্তি সম্পাদন কৰা হ'ল। ১৯৮৫ চনৰ ১২-১৪ অক্টোবৰত গোলাঘাটত আন্দোলনকাৰী আৰু আন্দোলনৰ সমৰ্থকসকলৰ মাজত হোৱা এক অভিৰতনত অসমৰ আঞ্চলিক স্বাৰ্থ ৰক্ষাৰ বাবে অসম গণ পৰিষদ দল গঠন হ'ল। অসমৰ জনসাধাৰণৰ আঞ্চলিক আকাংক্ষা পূৰণ কৰিবলৈ ১৯৮৫ চনৰ নিৰ্বাচনে এটা প্ৰধান সুযোগ দিলে। উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ আঞ্চলিক ৰাজনৈতিক দলৰ চতুৰ্থ অধিৱেশনত ১৯৮৫ চনত অগপ দলৰ গঠনক আদৰ্শগি জনোৱা হ'ল।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত অগপৰ জয় অসমৰ আঞ্চলিকতাবাদৰ এটা শীৰ্ষ বিন্দু আছিল। ভৌগোলিক চাৰিসীমাৰ মাজত বিশেষকৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত অসমৰ আঞ্চলিকতাবাদে আঞ্চলিক সমস্যা সমাধানৰ বাবে ব্যৱস্থা গ্ৰহণৰ পথ সুগম হ'ল। প্ৰফুল্ল কুমাৰ মহন্তৰ নেতৃত্বত ১৯৮৫ চনৰ ২৫ ডিচেম্বৰত অসমত মন্ত্ৰীসভা গঠন হ'ল। এনেদৰেই অসমত শক্তিশালী ৰূপত আঞ্চলিক ৰাজনৈতিক দলৰ উত্থান আৰু বিকাশ ঘটিল।

১৯৭৯-১৯৮৫ লৈ অসমত বিদেশী বহিষ্কৰণৰ বাবে যি অসম আন্দোলন হৈছিল সেই সময়ৰ অসমৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয়ে নিজৰ স্বাৰ্থ সিদ্ধি হ'ব বুলি ভাবিছিল। অসম আন্দোলনলৈ সমৰ্থন জনোৱা অসমীয়া জাতিৰ অংশীদাৰ অন্যান্য খলুৱা জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে তেওঁলোকৰ আৰ্থ সামাজিক তথা তেওঁলোকৰ অস্তিত্ব সংকটৰ সমস্যাৰ আশু সমাধান হ'ব বুলি ভাবি লৈছিল। সেয়ে আঞ্চলিকতাবাদী শক্তিৰ উত্থানত সকলোৱে সঁহাৰি জনাইছিল। কিন্তু কালক্ৰমত আঞ্চলিক শক্তিসমূহেও জাতীয় তথা আঞ্চলিক স্বাৰ্থক আওকাণ কৰি ৰাজনৈতিক স্বাৰ্থ ৰক্ষা কৰাতহে উঠিপৰি লাগিছিল।

আঞ্চলিক ৰাজনৈতিক দলৰ উত্থানৰ সমান্তৰালভাৱে অসমৰ প্ৰভাৱশালী গোষ্ঠীৰ বিৰুদ্ধে ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ জনগোষ্ঠীয়ে উপ আঞ্চলিকতাবাদ গঢ়ি তুলিছিল, ইয়াৰ ফলত মূলসুঁতিৰ আঞ্চলিকতাবাদী শক্তি আৰু উপ আঞ্চলিকতাবাদৰ মাজতো ব্যৱধান আহি পৰিছিল।

এনেদৰেই ভিন্ন ঘাত-প্ৰতিঘাত, প্ৰতিবাদ তথা আন্দোলনমুখী কাৰ্যকলাপৰ মাজেৰে অসমত আঞ্চলিকতাবাদৰ উত্থান ঘটিছিল আৰু ইয়াৰ বিকাশৰ ধাৰা বৰ্তমানেও অব্যাহত আছে।

সামৰণি

আঞ্চলিক স্বাৰ্থৰ আঁত ধৰি গঢ়ি উঠা আঞ্চলিক ৰাজনৈতিক দলসমূহে ৰাজনৈতিক প্ৰক্ৰিয়াৰ সক্ৰিয় অংশ হৈ পৰিছে। অসমত বিভিন্ন আঞ্চলিক স্বাৰ্থ আগত ৰাখি গঢ়ি উঠা দলসমূহে কিছু পৰিমাণে লক্ষ্যত উপনীত হৈছে যদিও প্ৰায়বোৰ দলেই ৰাজনৈতিক স্বাৰ্থতহে অধিক গুৰুত্ব দিছে। ইয়াৰ ফলত তেনে আঞ্চলিকতাবাদী শক্তিৰ প্ৰতিবাদত আন এক আঞ্চলিক জোঁট গঠন হৈছে। উদাহৰণস্বৰূপে - ২০২১ চনৰ বিধানসভা নিৰ্বাচনত আন আন ৰাষ্ট্ৰীয় দল তথা আঞ্চলিক দলৰ বিপক্ষে অসম জাতীয়তাবাদী যুৱ ছাত্ৰ পৰিষদ (AJYCP), ৰাইজৰ দল আদিৰ দৰে বিভিন্ন আঞ্চলিক দলৰ নতুনকৈ উত্থান হোৱা দেখিবলৈ পোৱা গৈছে।

গতিকে আঞ্চলিক প্ৰেক্ষাপটত নতুন নতুন আঞ্চলিক দলৰ জন্ম আৰু বিকাশ আৰু ইয়াৰ সমান্তৰালভাৱে পুৰণি দলসমূহৰ স্বকীয়তা বজাই ৰখাৰ প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা ৰাজনৈতিক প্ৰক্ৰিয়াৰ এক অভিন্ন অংগ হৈ পৰিছে আৰু অসমৰ ৰাজনীতিতো ই ব্যাপকভাৱে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে।

প্ৰসংগপুথি

গোঁহাই নবীন, পঞ্চজবৰা , ত্ৰৈলোক্য গগৈ, প্ৰাণজিৎ শইকীয়া, *অসমৰ সমসাময়িক ৰাজনীতি*, বিদ্যাভৱন, যোৰহাট
দাস. দি, *অসমৰ সমসাময়িক ৰাজনীতি*, ইউনিকা প্ৰকাশন, মহাত্মা গান্ধী পথ, যোৰহাট
- ১ Baruah Santanu Kausik, *Assam year book*, Jyoti prakashan,
Panbazar, Guwahati 781001

➤ আলোচনাপত্ৰখন ৰাজনীতিবিজ্ঞান বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপক ড° বসন্ত সন্দিকৈৰ তত্ত্বাবধানত প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

অভিজ্ঞান শকুন্তলম্ নাটকত ভাৰতীয় সমাজ-ব্যৱস্থাৰ প্ৰতিফলন (চতুৰ্থ অংকৰ আধাৰত)

পৰিস্থিতি গগৈ
জ্যোতিমণি ডেকা

সংক্ষিপ্তসাৰ

সাহিত্যিক সমাজৰ দাপোণস্বৰূপ বুলি কোৱা হয়। সাহিত্যকৰ্ম ৰচনা কৰাসকলে যি বিষয়-বস্তুকেই উপস্থাপন নকৰক কিয় তাৰ মাজেদিয়েই সমাজৰ প্ৰতিচ্ছবি প্ৰতিফলিত হয়। মহাকবি কালিদাসৰ ৰচনাৰাজিও ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। কবিজনাৰ *অভিজ্ঞান শকুন্তলম্* নাটকতো তদানীন্তন কালৰ সমাজ-সংস্কৃতিৰ ছবি প্ৰতিফলিত হৈছে। এই আলোচনা পত্ৰখনত নাটকখনৰ চতুৰ্থ অংকৰ আধাৰত নাটকখনত প্ৰতিবিম্বিত হোৱা তদানীন্তন ভাৰতীয় সমাজ ব্যৱস্থাৰ বিভিন্ন দিশসমূহ দাঙি ধৰিবলৈ এটি প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

সূচক শব্দ : *অভিজ্ঞান শকুন্তলম্*, কালিদাস, নাটক, সমাজ।

আৰম্ভণি

বিশ্ববৰ্ণ্য কালিদাসৰ অনুপম কৃতি *অভিজ্ঞান শকুন্তলম্*ৰ প্ৰশংসা চিৰদিন ভাৰতবৰ্ষত প্ৰৱৰ্তিত হৈ আছে। অজান কবিৰ শ্লোক এটিয়ে তাৰেই সাক্ষ্য বহন কৰে— ‘কাৰ্য্যেযু নাটকং ৰম্যং তত্র ৰম্যা শকুন্তলা’। সাত অংকবিশিষ্ট *অভিজ্ঞান শকুন্তলম্* এখন পূৰ্ণাংগ নাটক। নাটকখনৰ মূল উৎস হৈছে মহাভাৰতৰ ‘আদিপৰ্ব’। শৃঙ্গাৰ ৰসাত্মক এই নাটকখনত কন্ব মুনিৰ আশ্ৰমত থকা শকুন্তলাৰ লগত মৃগয়াভিলাষী ৰজা দুষ্যন্তৰ প্ৰেম, গন্ধৰ্ববিবাহ আৰু শেষত ৰজা দুষ্যন্ত আৰু শকুন্তলাৰ পুনৰ্মিলন এইয়াই হৈছে নাটকৰ মূল বিষয়। নাটকখনত বৰ্ণিত হোৱা কাহিনীভাগৰ প্ৰয়োজনত প্ৰকৃতি আৰু মানুহৰ আত্মীয়তা তথা ভাৰতীয় সমাজ সংস্কৃতিৰ সুন্দৰ প্ৰতিফলন ঘটিছে।

উদ্দেশ্য

মহাকবি কালিদাসৰ দ্বাৰা ৰচিত *অভিজ্ঞান শকুন্তলম্* নাটকখনত ভাৰতীয় সমাজ ব্যৱস্থাৰ চিত্ৰ কিদৰে প্ৰতিফলন ঘটিছে সেই সম্পৰ্কে আলোচনা কৰাৰ উদ্দেশ্যে আলোচনা পত্ৰখনি প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি

উক্ত আলোচনা পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰিবলৈ যাওঁতে প্ৰাথমিক তথ্য হিচাপে সুধাকৰ মালবীয়েই সম্পাদনা কৰা মহাকবি কালিদাসৰ *অভিজ্ঞান শকুন্তলম্* নাটকখনকে গ্ৰহণ কৰা হৈছে। গৌণ তথ্য উৎস হিচাপে বিভিন্ন প্ৰাসঙ্গিক গ্ৰন্থৰ সহায় লোৱা হৈছে তথা বৰ্ণনাত্মক আৰু বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰি পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

বিষয়বস্তুৰ আলোচনা

সমগ্ৰ *অভিজ্ঞান শকুন্তলম্* নাটকখনতে ভাৰতীয় সমাজ ব্যৱস্থাৰ চিত্ৰ স্পষ্টকৈ প্ৰতিফলন ঘটিছে যদিও অধ্যয়নৰ সুবিধাৰ্থে এই পত্ৰত কেৱল চতুৰ্থ অংকত প্ৰতিফলিত হোৱা ভাৰতীয় সমাজ ব্যৱস্থা সম্পৰ্কীয় তথ্যৰ বিষয়েহে আলোচনা আগবঢ়াবলৈ লোৱা হৈছে।

শাসন পদ্ধতি : *অভিজ্ঞান শকুন্তলম্* নাটকখনৰ চতুৰ্থ অংকত হস্তিনাপুৰৰ ৰজা দুষ্যন্তৰ কথা উল্লেখ থকাৰ পৰা গম পোৱা যায় যে সেই সময়ত ৰাজতন্ত্ৰৰ প্ৰচলন আছিল আৰু ৰজাই ৰাজ্য শাসন কৰিছিল। কোনো অভিজাত্যশীল ক্ষত্ৰিয় বংশৰ ৰজাই পুৰুষানুগ্ৰমে ৰাজত্ব কৰিছিল। দুষ্যন্ত পুৰুষবংশৰ ৰজা আছিল।

বৰ্ণাশ্ৰম ব্যৱস্থা : *অভিজ্ঞান শকুন্তলম্* নাটকৰ চতুৰ্থ অংকৰ পৰা আভাস পোৱা যায় যে সমাজ ব্যৱস্থা বৰ্ণ আৰু আশ্ৰমৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত আছিল। ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্য আৰু শূদ্ৰৰ ভিতৰত এই অংকত ব্ৰাহ্মণ হিচাপে মহৰ্ষি কন্ব, দুৰ্বাসা আদি চৰিত্ৰৰ উল্লেখ আছে। ক্ষত্ৰিয় হিচাপে ৰজা দুষ্যন্তৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি। অংকটোত বৈশ্য তথা শূদ্ৰৰ প্ৰত্যক্ষ উল্লেখ পোৱা নাই যদিও এই দুটা বৰ্ণৰ উল্লেখ ষষ্ঠ অংকত পোৱা যায়। শ্ৰেষ্ঠী আৰু বণিক শব্দেৰে বৈশ্য বৰ্ণৰে নিৰ্দেশ হৈছে।^১

নাটকখনত চতুৰ্থ আশ্ৰমৰ নিৰ্দেশ পোৱা যায়। প্ৰতিজন লোকৰ জীৱন-দশাত পালন কৰিবলগীয়া কৰ্তব্যসমূহৰ কাৰণে সমাজত চতুৰাশ্ৰমৰ ব্যৱস্থা প্ৰচলিত আছিল। ব্ৰহ্মাচৰ্য্য আশ্ৰমৰ উদ্দেশ্য হৈছে ব্ৰহ্মাচৰ্য্য ব্ৰত পালন কৰি বেদাধ্যয়ন, সদাচৰ শিক্ষা, চৰিত্ৰ গঠন কৰা। কুলপতি কন্বৰ আশ্ৰমত অনেক শিষ্যই ব্ৰহ্মাচৰ্য্য পালন কৰি বেদাধ্যয়ন

আদি কৰাৰ আভাস পোৱা যায়। গৃহিণী গ্ৰহণ বা বিবাহ হৈছে গৃহস্থাস্থম প্ৰৱেশৰ প্ৰথম পদক্ষেপ। গৃহস্থাস্থমৰ উদ্দেশ্য হ'ল—বিবাহ, যজ্ঞানুষ্ঠান, অতিথি সৎকাৰ আৰু সমাজ সেৱা। ৰজা দুয্যন্তুই গাৰ্হস্থ্য জীৱন পালন কৰাৰ উদাহৰণ পোৱা গৈছে।

যথাবিধি গৃহস্থাস্থমৰ ধৰ্ম পালন কৰি উপযুক্ত পুত্ৰৰ হাতত সম্পূৰ্ণ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰি কোনো লোকে বানপ্ৰস্থাস্থমত প্ৰৱেশ কৰিব পাৰিছিল। *অভিজ্ঞান শকুন্তলম্*ত এনেদৰে বানপ্ৰস্থাস্থমত প্ৰৱেশ কৰাৰ স্পষ্ট ইঙ্গিত পোৱা যায়। নাটকখনৰ চতুৰ্থ অংকত উল্লেখ আছে যে শকুন্তলাই পতিগৃহলৈ যাত্ৰা কৰাৰ সময়ত মহৰ্ষি কশ্বক সেই আশ্ৰমলৈ আকৌ কেতিয়া আহিব পাৰিব বুলি অনুমতি বিচৰাত ঋষিয়ে স্পষ্টভাৱে কৈছিল— ‘বহু বছৰ ৰাজ্য শাসন কৰাৰ পিছত অসাধাৰণ পৰাক্ৰমী দুয্যন্তুৰ পুত্ৰৰ হাতত ৰাজ্য আৰু কুটুম্বভাৰ অৰ্পণ কৰি কেৱল পৰিণত বয়সতহে স্বামীৰে সৈতে এই পৱিত্ৰ আৰু শান্তিপূৰ্ণ আশ্ৰয়ত প্ৰৱেশ কৰিব পাৰিবা।’^{২১}

নাৰীৰ স্থিতি : সেই সময়ত নাৰীয়ে কুমাৰী কালত পিতৃৰ আশ্ৰয়ত থাকিব লাগিছিল আৰু বিবাহৰ পিছত পতিগৃহত থকাৰ নিয়ম আছিল। ছোৱালীক আনৰ ধনৰ দৰে ভবা হৈছিল। পিতৃয়ে কন্যাদান কৰাৰ পাছত আনৰ পৰা লোৱা ধন ঘূৰাই দিয়াৰ দৰে প্ৰশান্তি লাভ কৰিছিল।^{২২} নাটকখনৰ চতুৰ্থ অংকত কশ্বক শকুন্তলাৰ প্ৰতি দিয়া উপদেশৰ পৰাও নাৰীৰ স্থানৰ ছবি পৰিস্ফুট হয়। নাৰীয়ে স্বামীৰ প্ৰতি অসন্তুষ্ট হ'লেও তেওঁৰ প্ৰতি বিপৰীত আচৰণ কৰাৰ অধিকাৰ নাছিল—

“ভৰ্তৃৰিপ্ৰকৃতাপি ৰোষণতয়া মা স্ম প্ৰতীপং গমঃ।”^{২৩}

কশ্বমুনিৰ আশ্ৰমত থকা গৌতমীৰ উদাহৰণৰ পৰা নাৰীয়েও মুনি-বৃত্তি পালন কৰি আশ্ৰমত বাস কৰাৰ কথা স্পষ্ট হৈছে।

বিবাহ : ভাৰতবৰ্ষত প্ৰাচীন কালৰে পৰা ধৰ্মৰ অন্যতম অঙ্গ হিচাপে দশ সংস্কাৰৰ বিধান চলি আহিছে। এই দশ সংস্কাৰৰ ভিতৰত বিবাহ অন্যতম। হিন্দু ধৰ্মশাস্ত্ৰৰ মতে বিবাহ আঠপ্ৰকাৰৰ—ব্ৰাহ্ম, দৈৱ, আৰ্য, অসুৰ, গান্ধৰ্ব, প্ৰাজাপত্য, ৰাক্ষস আৰু পৈশাচ। কালিদাসৰ *অভিজ্ঞানম শকুন্তলম্*ৰ চতুৰ্থ অংকত গান্ধৰ্ব বিবাহৰ উল্লেখ পোৱা যায়। দৰা-কন্যাৰ পৰস্পৰ সন্মতিত প্ৰণয়পূৰ্বক যি বিবাহ অনুষ্ঠিত কৰা হয় তাক গান্ধৰ্ব বিবাহ বোলা হয়। যথাৰীতি বৈবাহিক অনুষ্ঠানৰ পূৰ্বে শকুন্তলা আৰু দুয্যন্তুৰ বিবাহ গান্ধৰ্ব ৰীতিৰে সম্পাদিত হৈছিল। এই বিবাহ মহৰ্ষি কশ্বক অনুপস্থিতিত অজ্ঞাতে অনুষ্ঠিত হ'লেও পাছত মহৰ্ষিয়ে তাক অনুমোদন কৰিছিল। সেই সময়ত বহুবিবাহৰ প্ৰচলন আছিল। বিশেষকৈ ৰজাই একাধিক বিবাহ কৰাব পাৰিছিল। দুয্যন্তুৰ বহুপত্নী থকাৰ কথা উল্লেখ পোৱা যায়।^{২৪} অৱশ্যে সাধাৰণ লোকে বহুবিবাহ কৰাব পাৰিছিল নে নাই

সেই বিষয়ে জনা নাজায়।

প্ৰকৃতি আৰু মানুহৰ সম্বন্ধ : মহাকবি কালিদাসৰ ৰচনাৰাজিত প্ৰকৃতিয়ে এক বিশেষ ভূমিকা পালন কৰিছে। *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্* নাটকখনৰ পটভূমি প্ৰকৃতিৰ কোলাতেই আৰম্ভ হৈ প্ৰকৃতিৰ কোলাতেই সামৰণি পৰিছে। নাটকখনৰ চতুৰ্থ অংকত প্ৰকৃতি আৰু মানুহৰ অভিন্ন সম্পৰ্ক প্ৰকাশ পাইছে। নায়িকা শকুন্তলাই আশ্ৰমৰ গছ-গছনি তথা পশু-পক্ষীবিলাকক খুউব আদৰেৰে প্ৰতিপালন কৰিছিল। গছসমূহক পানী নিদিয়াকৈ নিজে পানী নাখাইছিল। শকুন্তলা পতিগৃহলৈ যাবৰ সময়ত পশু-পক্ষী গছ-বনবিলাকৰ পৰা কন্মই অনুমতি বিচাৰিছিল।^{১৫} সেইদৰে শকুন্তলাৰ বিদায় পৰত পশু-পক্ষী, গছ-লতাবিলাকেও দুখ প্ৰকাশ কৰিছিল। আৰু পতি গৃহলৈ যোৱাৰ সময়ত শকুন্তলাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় বস্ত্ৰ-আভূষণ আদি আশ্ৰমৰ বৃক্ষবিলাকেই প্ৰদান কৰিছিল। এইসমূহ উদাহৰণৰ পৰা স্পষ্ট হয় যে সেই সময়ৰ সমাজৰ ব্যক্তিসকল প্ৰকৃতিৰ প্ৰতি অত্যন্ত যত্নশীল আৰু সংবেদনশীল আছিল। তদুপৰি বনদেৱতাৰ উল্লেখৰে বৃক্ষত দেৱতা বাস কৰাৰ ধাৰ্মিক ভাৱনাও ব্যঞ্জিত হৈছে।

সমাজ - ব্যৱস্থা আৰু ৰীতি-নীতি : সেই সময়ৰ সমাজ ব্যৱস্থাত পিতৃ-প্ৰাধান্যতা দেখিবলৈ পোৱা যায়। বিবাহৰ পূৰ্বে কন্যা পিতৃ গৃহত থকা আৰু বিবাহৰ পিছত কন্যাক পতিগৃহলৈ বিদায় দিয়াৰ সময়ত পিতৃ আদি জ্যেষ্ঠসকলে আশীৰ্বাদ তথা উপদেশ দিয়াৰ নিয়ম আছিল। পিতৃ হিচাপে ঋষি কন্মই শকুন্তলাক দিয়া উপদেশবোৰৰ সাৰ্বজনীন গ্ৰহণযোগ্যতা অনস্বীকাৰ্য্য। শকুন্তলাৰ বিদায়ৰ সময়ত পিতৃ কন্মই শকুন্তলাক উপদেশ দি কৈছিল— গুৰুসকলক শুশ্ৰূষা কৰিবা, সতিনীসকলক প্ৰিয় সখীৰ দৰে ভাবিবা, স্বামীয়ে প্ৰতিকূল আচৰণ কৰিলেও খঙতে তাৰ বিৰোধ নকৰিবা, ভাতৃসকলৰ প্ৰতি সদায় প্ৰীতি-ভাৱ ৰাখিবা, ভোগৰ বস্তুৰ প্ৰতি আগ্ৰহ নকৰিবা। যুৱতীসকলে এইদৰেই গৃহিনী পদ লাভ কৰে। যিসকলে ইয়াৰ বিপৰীত আচৰণ কৰে, তেওঁলোক কুলৰ পক্ষে হানিকাৰক হয়।^{১৬}

সেই সময়ৰ সমাজত অতিথি শুশ্ৰূষাক গৃহস্থীসকলৰ এটি গুৰুত্বপূৰ্ণ কৰ্তব্য বুলি জ্ঞান কৰা হৈছিল। *অভিজ্ঞান শকুন্তলম্* নাটকত নাট্যকাৰে চতুৰ্থ অংকত বৰ্ণনা কৰিছে যে ৰজা দুষ্যন্তৰ কথা ভাবি মতলীয়া হৈ থকা আশ্ৰমৰ কন্যা শকুন্তলাই ঋষি দুৰ্বাসাৰ উপস্থিতি গম নোপোৱাত ঋষিয়ে তেওঁক অপমান কৰিছে বুলি শকুন্তলাক অভিশাপ দি কৈছিল—

বিচিন্তয়ন্তী যমনন্যমানসা তপোনিধিং বেস্তি ন মামুপস্থিতম্।

স্মৰিষ্যতি ত্বাং ন স বোধিতোঅপি সন্ কথাং প্ৰমত্তঃ প্ৰথমং কৃতামিবা।^{১৭}

অৰ্থাৎ, অতিথি অৱজ্ঞাকাৰিণী শকুন্তলা, অনন্য মনেৰে যাৰ কথা ভাবি মোৰ দৰে তপস্বীজনৰ উপস্থিতিকেই বুজি নাপালি, সেইজনেও তোৰ কথা পাহৰি যাওক। যিদৰে মদমওজনে পূৰ্বৰ কথা মনত পেলাব নোৱাৰে অৰ্থাৎ পাহৰি যায়। নাটকখনৰ চতুৰ্থ অংকত কন্যা বৰৰ ঘৰলৈ যোৱাৰ পৰত পালন কৰা বিভিন্ন ৰীতি-নীতিও পৰিস্ফুট হৈছে। পতিগৃহলৈ যাবৰ সময়ত শকুন্তলাক পাটৰ কাপোৰ পিন্ধাই আ-অলংকাৰেৰে সজ্জিত কৰা হৈছে। অগ্নিক প্ৰদক্ষিণ কৰোৱা হৈছে। কন্যা বিদায়ৰ সময়ত তেওঁৰ আত্মীয়সকলে জনাশয়ৰ ওচৰলৈকে আগবঢ়োৱাৰ পৰম্পৰা ইঙ্গিতো চতুৰ্থ অংকত উপলব্ধ হৈছে।

ভগবন্ ! “উদকাস্তং স্নিগ্ধো অনুগম্যত” ইতি শ্ৰুতং তদিদং

সৰসীতীৰম্ ; অন্ন নঃ সন্দিগ্ধ্য প্ৰতিগন্তুমহৰ্ষি।^{১০}

ধৰ্মীয় পূজা-পাতল, যাগ-যজ্ঞ আদি : সেই সময়ত সমাজত ধাৰ্মিক ক্ৰিয়া - কৰ্মৰ প্ৰতি মানুহৰ আস্থা আছিল। নাটকখনৰ চতুৰ্থ অংকৰ আৰম্ভণিতে নিয়মিত পূজন কাৰ্য্য আৰু সৌভাগ্যদেৱতাৰ পূজাৰ বাবে অনসূয়া আৰু প্ৰিয়ম্বদাই ফুল ছিঙাৰ কথা উল্লেখ আছে। যাগ-যজ্ঞাদিৰো অনেক প্ৰমাণ পোৱা যায়। “দিষ্টয়া ধুমাকুলিত দৃষ্টৰপি যজমানস্য পাৰক এবাহতিঃ পতিতা।” - (ধোঁৱাৰে আকুলিত দৃষ্টি হ’লেও সৌভাগ্যক্ৰমে যজমানৰ আহতি অগ্নিতেই পৰিল।)^{১১} আদি উক্তিৰে সেই সময় যজ্ঞাদি হোৱাৰ প্ৰমাণ দিয়ে। তদুপৰি বিদায় পৰত শকুন্তলাক কয়ই যজ্ঞৰ অগ্নিক প্ৰদক্ষিণ কৰিবলৈ কৈছিল— বস্ত্ৰে, ইতঃ সদ্যো হতগ্নীন প্ৰদক্ষিণী কুৰুষঃ।^{১২} নাটকৰ চতুৰ্থ অংকৰ অন্তিম শ্লোকটোত যজ্ঞৰ বৰ্ণনা আছে। গতিকে এইবিলাকৰ পৰা ক’ব পাৰি যে সেই সময়ত বিধি বিধানমতে যাগ-যজ্ঞ-পূজা আদি অনুষ্ঠিত হৈছিল।

পূজা আদি পৱিত্ৰ অনুষ্ঠানৰ লগত জড়িত মাঙ্গলিক দ্ৰব্য যেনে—গোৰোচনা (Cone-stone), তীৰ্থ-মূৰ্তিকা (Pilgrimage day), দূৰৰি আদিৰো উল্লেখ পোৱা যায়।^{১৩}

পোছাক - আভূষণ - প্ৰসাধন আদি : সেই সময়ত পাটৰ কাপোৰৰ বিশেষ সমাদৰ আছিল। শকুন্তলাক স্বামীগৃহলৈ পঠাবৰ বাবে তেওঁক পাটৰ কাপোৰ পৰিধান কৰোৱা হৈছিল। পুৰুষ-মহিলা উভয়ে আভূষণৰ ব্যৱহাৰ কৰিছিল। প্ৰণয় আৰু বিশ্বাসৰ চিনস্বৰূপে আঙঠি পিন্ধোৱাৰ নিয়ম আছিল। কন্যাকপী শকুন্তলাক স্বামীগৃহলৈ উলিয়াই পঠোৱাৰ সময়ত শকুন্তলাক অলংকাৰেৰে সজাই তোলা হৈছিল। বনবাসীসকলে বাকলি বসন আৰু গছ-ফুলপাত পৰিধান কৰিছিল।

প্ৰসাধন সামগ্ৰীৰ ভিতৰত লাক্ষাৰসৰ উল্লেখ পোৱা যায়।^{১৪} নাৰীয়ে লাক্ষাৰস

বিলেপনৰে তেওঁলোকৰ ভৰি ৰঞ্জিত কৰিছিল।

সুভাষিতৰ প্ৰয়োগ : সেইসময়ত সমাজত বিভিন্ন সুভাষিতৰো প্ৰয়োগ আছিল। যেনে -

(ক) কোঅন্যো হতবহাত্ প্ৰভবতি ?^{১৪}

(অগ্নিৰ বাহিৰে আন কোনে দহন কৰিব পাৰে ?)

(খ) প্ৰথম অপৰাধো..... মৰ্ষয়িতব্য।^{১৫}

(প্ৰথমে কৰা অপৰাধ ক্ষমা কৰিব লাগে।)

(গ) অনুৰূপস্য বৰস্য কন্যাকা প্ৰতিপাদনীয়েতি।^{১৬}

(যোগ্যজনক কন্যা দান কৰিব লাগে।)

(ঘ) কস্তাবদুষেগদকেন নবমালিকাং সিঞ্চতি ?^{১৭}

(নবমালিকালতাৰ ওপৰত কোনেনো গৰম পানী ঢালিব পাৰে?)

(ঙ) স্নেহঃ পাপমাশঙ্কতে। (অতি মৰমে বিপদৰ আশংকা কৰে।)^{১৮}

সামৰণি

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা দেখা গ'ল যে কালিদাসৰ অমৰ সৃষ্টি *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্* চতুৰ্থ অংকটোত নাটকৰ কাহিনীৰ প্ৰয়োজনত কবিজনাই উপস্থাপন কৰা বিভিন্ন বিষয়ৰ দ্বাৰা ভাৰতীয় সমাজ জীৱনৰ অনেক দিশ প্ৰতিফলিত হৈছে। এনেদৰে *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্* নাটকখনত তৎকালীন ভাৰতীয় সমাজৰ অনেক তথ্য সন্নিৱিষ্ট হৈ আছে আৰু এইসমূহৰ দ্বাৰাই প্ৰচীন ভাৰতৰ সমাজ-জীৱনৰ এক সুন্দৰ আভাস পাব পাৰি।

পাদটীকা

- ১। *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্*, ৬ষ্ঠ অংক, পৃ. ৪৯২, ৪৯৪
- ২। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, শ্লোক নং - ২২
- ৩। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, শ্লোক নং - ২৪
- ৪। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, শ্লোক নং - ২০
- ৫। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, শ্লোক নং - ১৯
- ৬। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, শ্লোক নং - ১১
- ৭। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, শ্লোক নং - ১৯
- ৮। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, শ্লোক নং - ১

- ৯। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, পৃ. - ২৯৬
১০। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, পৃ. - ২৫৮
১১। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, পৃ. - ২৭৮
১২। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, পৃ. - ২৬৩
১৩। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, শ্লোক নং - ৭
১৪। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, পৃ. - ২৪২
১৫। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, পৃ. - ২৪৪
১৬। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, পৃ. - ২৩৭
১৭। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, পৃ. - ২৪৬
১৮। পূৰ্বোক্ত, ৪ৰ্থ অংক, পৃ. - ৩০৯

গ্ৰন্থপঞ্জী

মূল গ্ৰন্থ

সুধাকৰ, মালবীয়া (সম্পা.).। কালিদাসৰ *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্*। কৃষ্ণদাস অকাদেমী, বাৰাণসী। দ্বিতীয় প্ৰকাশ - ১৯৯৮।

শাস্ত্ৰী, বাকেশ আৰু প্ৰতিমা শাস্ত্ৰী (সম্পাঃ)। কালিদাসৰ *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্*। সংস্কৃত গ্ৰন্থাগাৰ। দিল্লী ২০১৭।

প্ৰাসংগিক গ্ৰন্থ

ঠাকুৰ, বলেন্দ্ৰনাথ, কালিদাস সমগ্ৰ, নৱপত্ৰ প্ৰকাশন, কলকতা - ১৯৯৫।

তিৱাৰী, ৰমাশংকৰ। মহাকবি কালিদাস। চৌখম্বা, বিদ্যাভবন, ১৯৯৯।

মহন্ত, কেশদা। কালিদাসৰ সাহিত্য। বনলতা, ডিব্ৰুগড় - ১, ১৯৯৯।

শৰ্মা, থানেশ্বৰ। মহাকবি কালিদাসৰ *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্* এক সমীক্ষা। চন্দ্ৰপ্ৰকাশ, পাণবজাৰ। গুৱাহাটী- ১, দ্বিতীয় প্ৰকাশ, ১৯৯৩।

শৰ্মা, যোগেশ্বৰ। কালিদাসৰ প্ৰতিভা। আইকন প্ৰকাশন, গুৱাহাটী। দ্বিতীয় প্ৰকাশ, ২০০৯।

➤ আলোচনাপত্ৰখন সংস্কৃত বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপক ড° জেউতি বৰুৱাৰ
তত্ত্বাবধানত প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

THE EVOLUTION OF ADVERTISING : LEVERAGING ONLINE PLATFORMS FOR BUSINESS GROWTH

Ankita Phukon

ABSTRACT

In today's dynamic business environment, advertising plays a fundamental role in connecting businesses with their target audience and driving growth. This research examines the evolving landscape of advertising, focusing on the rise of online advertising and its impact on business growth. It discusses the advantages and disadvantages of traditional and online advertising, emphasizing their roles in brand building and revenue generation. Strategies in online advertising are explored, along with challenges such as information overload and cost considerations. The study highlights the benefits of online advertising including global reach, *targeted marketing*, and *real-time analytics*. It also discusses how businesses can effectively utilize online advertising for market penetration, customer engagement, and gaining a competitive edge.

Keywords: Advertising, Brand Building, Revenue Generation, Business Growth

INTRODUCTION

Advertising is a strategic communication tool used by businesses and organization to promote their products, services or ideas to a target audience. It encompasses a wide range of media, including TV, radio, print, digital platforms, and more. The primary goal of advertising is to create awareness, generate interest and persuade consumers to take a specific action, such as making a purchase. Effective advertising often employs creative massaging and visual elements to capture attention and leave a lasting impression. It plays a crucial role in brand building and revenue generation, making it an essential aspect of modern marketing strategies. Online advertisement refers to the practice of promoting products, services or content on internet using various digital channels and platforms. It includes a wide range of marketing techniques such as banner ads, search engine marketing, social media advertising, email marketing, video ads and more. The goal of online advertising is to reach a target audience, drive traffic to a website, generate leads or increase brand awareness by leveraging the internet's extensive reach and user engagement. In the ever-evolving realm of business, advertising has emerged as a pivotal force, shaping the way companies connect with their target audience. As an essential component of marketing strategies, advertising serves the purpose of promoting products or services, creating brand awareness, and ultimately driving sales. The business landscape has witnessed a paradigm shift with the advent of online advertising, revolutionizing the way companies approach marketing.

LITERATURE REVIEW

The evolution of advertising through online platforms has significantly impacted business growth by providing diverse avenues for reaching consumers and optimizing advertising strategies. Sikligar (2022) discusses how online platforms have become central to economic and societal functions, offering benefits such as reduced transaction costs and ubiquitous information access, though they also present regulatory challenges. He et al. (2019) analyze how social media and websites serve different advertising purposes, highlighting that social media tends to incur higher attention costs but activates less persuasive knowledge compared to websites, affecting advertisers' choice of platform. Kumar (2016) tracks the rise of web advertising alongside increasing internet use, noting that the revenue generated from web ads has become crucial for the survival of many websites. Gelici (2021) explores the next evolution of online platforms, emphasizing the integration of comprehensive service offerings and the public's acceptance based on previous experience and technology acceptance models. Finally, Baena (2016) investigates the shift in advertising investments from traditional print media to digital platforms, supported by a comparative study of print and online versions of "El Mundo," demonstrating the necessity for traditional media to adapt to the digital era to remain relevant.

OBJECTIVES

- To Identify the advantages and challenges of online advertising.

- To examine the role of online advertising in driving business growth.

RESEARCH METHODOLOGY

The study is descriptive in nature and is conducted based on secondary data sources.

ADVANTAGES OF ADVERTISING

Enhanced Visibility and brand Recognition: Advertising provides business with a platform to showcase their products or services to a wider audience, thereby enhancing visibility. Consistent and well- planned advertising campaigns contribute to building brand recognition, fostering trust among consumers.

Increase Sales and Revenue: Effective advertising campaigns can directly impact sales by attracting potential customers and convincing them to make a purchase. It acts as a catalyst in driving revenue growth for business, especially when the message resonates with the target audience.

Market positioning and Differentiation: Advertising enables businesses to position themselves in the market and differentiate their offerings from competitors. A well- crafted advertising strategy can highlight unique selling points, creating a distinct identity for the brand.

Educating the Consumer: Businesses often introduce new products or innovative solutions, and advertising serves as a tool to educate consumers about these offerings. Informative

advertisements help potential customers understand the value proposition, leading to informed purchasing decisions.

Global Reach: With the advent of digital advertising, businesses can now reach a global audience without the constraints of geographical boundaries. This has opened up new avenue for expansion and growth on an international scale.

DISADVANTAGES OF ADVERTISING

Costs: Advertising, especially traditional forms like television or print media, can be expansive. Small businesses may find it challenging to allocate significant budgets for extensive advertising campaigns.

Information overload: In the digital age, consumers are bombarded with information from various sources. This can lead to an overload of advertisements, making it difficult for businesses to cut through the noise and capture the audience's attention effectively.

Risk of Miscommunication: Poorly executed advertising campaigns run the risk of conveying the wrong message or being misunderstood. This can have adverse effects on the brand image and erode consumer's trust.

Short Attention Spans: In the age of instant gratification and short attention spans, advertisers face the challenge of creating content that captures the audience's interest within a limited timeframe.

Negative Publicity: A controversial or poorly received advertisement can lead to negative publicity. Social media amplifies such incidents, potential causing reputational damage to the business.

PARTS OF ADVERTISING

Target audience: Identifying and understanding the target audience is a crucial aspect of advertising. Tailoring messages to specific demographics ensures that the content resonates with the intended consumers.

Message and Creativity: Crafting a compelling message is at the heart of successful advertising. The creative elements, including visuals, copy and overall design, play a pivotal role in capturing attention and leaving a lasting impression.

Media Selection: Choosing the right media channels for advertising is essential. Whether its traditional channels like televisions and print or digital platforms like social media and websites, selecting the appropriate channels ensures maximum reach and impact.

Timing and Frequency: The timing of advertisements is crucial. Whether its seasonal promotions or timely responses to market trends, advertisers must carefully plan when to launch campaign. Additionally, the frequency of advertisement of advertisements influences brand recall and customer engagement.

Evaluation and Analytics: Measuring the effectiveness of advertising campaign is imperative. Utilizing analytics and

performance metrics helps businesses assess the return on investment (ROI) and adjust strategies for optimal result.

HOW ADVERTISING FACILITATES BUSINESS GROWTH

Market penetration: Advertising aids businesses in penetrating new markets by creating awareness and generating interest among potential customers. This is particularly significant for companies looking to expand their footprint.

Customers Acquisition and Retention: Effective Advertising not only attracts new customers but also contributes to customer retention. Engaging campaign build brand loyalty, encouraging repeat business from existing customers.

Competitive edge: In competitive industries, advertising provides a means for businesses to stand out. By highlighting unique features and value propositions, companies can gain a competitive edge over their rivals.

Product launches and innovations: When introducing new products or innovative solutions, advertising serves as a launch pad. It ensures that the target audience is informed about the latest offering, creating anticipation and driving initial sales.

Building credibility and trust: Consistent and authentic advertising contributes to building credibility and trust. Consumers are more likely to choose brands they trust, and effecting advertising plays a crucial role in establishing in maintain that trust.

THE GROWTH OF BUSINESS THROUGH ONLINE ADVERTISING

Global Reach and Accessibility: Online advertising transcends geographical barriers, allowing businesses to reach a global audience. Small businesses, in particular, benefit from the accessibility and cost effectiveness of online platforms.

Targeted Advertising: The ability to target specific demographics based on user behaviour, interest a performance is a key advantage of online advertising. This precision ensures that advertisements are shown to the most relevant audience.

Cost- Effectiveness: Online advertising often proves to be more cost- effective than traditional forms. Business can allocate budgets more efficiently and various platforms often flexible pricing models, such as pay- per- click (PPC) or cost- per- I pression (CPM).

Real time analytics: Online advertising provides businesses with immediate access to performance analytics. Metrics such as click-through rates, conversion rates, and engagements level enables advertisers to access campaign effectiveness and made real- time adjustments.

Interactivity and Engagement: Online advertising allows for interactive and engaging content such as videos, quizzes, and polls. This enhances user experiences and encourages active participation, fostering a stronger connection between the brand and the audience.

CONCLUSION

The landscape of advertising has undergone significant evolution, particularly with the emergence of online platforms, reshaping how businesses drive growth. Traditional advertising methods offer broad reach, but the advent of online advertising has introduced targeted marketing, real-time analytics, and global accessibility, revolutionizing business strategies. Online advertising brings advantages such as precise audience targeting, immediate performance feedback, and cost-effectiveness, albeit with challenges like information overload and the need for compelling content in a fast-paced digital world. However, its benefits outweigh the drawbacks. Effective advertising, whether traditional or online, remains crucial for businesses to penetrate markets, acquire and retain customers, differentiate their brand, and launch new products successfully. It not only fosters growth but also builds credibility and trust.

REFERENCES

Fan, B. (2022). Research on the Impact of Advertisement on Consumer Behavior. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 26–29.

Krishnan, S. (2022). *A STUDY ON THE EFFECTIVENESS OF ADVERTISEMENTS*. International Journal of Creative Research Thoughts.

Salameh, A. A., Ijaz, M., Omar, A. B., & Zia ul Haq, H. M. (2022). Impact of Online Advertisement on Customer

Satisfaction with the Mediating Effect of Brand Knowledge.
Frontiers in Psychology.

Tarabanovskaya, S. V. (2019). Advertising as a form of marketing communication. *SCIENTIFIC DEVELOPMENT TRENDS and EDUCATION*.

Pau Roldan-Blanco. 2021. “Advertising, Innovation, and Economic Growth.” *American Economic Journal: Macroeconomics*, 13 (3): 251–303.

➤ The paper is prepared under the guidance of **Mrs. Robina Chetri**, Assistant Professor, Department of Accountancy.

ILLEGAL IMMIGRATION IN ASSAM AND ITS SOCIO-ECONOMIC AND POLITICAL IMPACT

Akyansha Rajguru

ABSTRACT

Illegal migration into Assam from Bangladesh has been posing a serious security threat to the identity of Assamese people. It adversely affects the social, economic, and political environment of Assam, creating law and order problems where immigrants are present in large number. If necessary steps are not taken immediately, Assam, the elder sister of North-East India would lose its identity from the map of India very soon.

I have chosen this topic to study as I was keen on knowing how illegal emigration can reduce majority to a minority in their own state. I have found out that it is nearly possible in Assam to cast aside the Assamese people from their own land.

KEYWORDS: *Illegal immigration, Assam*

INTRODUCTION

Immigration is the international movement of people to a destination country of which they are not natives or where they do not possess citizenship in order to settle as permanent residents or naturalized citizens. During the Bangladesh liberation war with West Pakistan, an estimated ten million people of east Pakistan (present day Bangladesh) fled the country and took refuge in India particularly in the Indian states of West Bengal and Indian north east region, especially Tripura and Assam. West Bengal hosts 82 per cent Bangladeshi immigrants, followed by Tripura (9 per cent) and Assam (3 per cent) (Rampal, 2019). When British developed the tea industry in Assam, they needed labour to work in the tea gardens. Consequently, the British encouraged Bengali Muslim peasants from present Bangladesh to move into lower Assam for putting virgin land under cultivation. This has had set a pattern of movement, which is continuing till date. Illegal migration from Bangladesh has been taking place since years long. It is the world's most densely populated country with a population density of 969 per square kilometre. Each year nearly one third of Bangladesh gets inundated by floods, displacing 19 million people. The 70 million people, out of which 60 per cent of the population live below the poverty line. The border between India and Bangladesh is very porous. Secondly, ethnic, linguistic and religious commonality between the illegal migrants and people in Assam, make their identification difficult also many political parties encourage diaspora from financially poor areas to financially richer areas with a view to building vote banks. All these

circumstances made large scale population movement from Bangladesh to India quite inevitable.

OBJECTIVES

- To delve into the circumstances which led to shifting of citizens of Bangladesh into Indian north east region
- To study about the challenges confronted by Assamese people due to appearance of illegal immigrants
- To gather knowledge about its impact on social economic and political dimension.

METHODOLOGY

This is a descriptive study using secondary materials like news articles, online journals, books and narratives. It tries to link historical factors which led to immigration and link them to present day challenges of settling down and accommodation in Assam.

DISCUSSION

Mujibur Rahman, the former president of Bangladesh and Zulfikar Ali Bhutto, the former president of Pakistan had similar view of incorporating Assam into East Pakistan (presently Bangladesh) to shape its economy in great measure. Failure to get Assam included in East Pakistan in 1947 remained a source of abiding resentment in that country. The name Assam is derived

from the word Asama, meaning “peerless” in the extinct Ahom language. Three districts of Assam Dhubri, Cachar, and Karimganj shares border with Bangladesh. Sutarkandi is the international border of India and Bangladesh, and it is situated in the district of Karimganj, Assam. The place has a huge scope of tourism and the government of Assam is working on the forefront. Bangladesh is situated in a crucial geostrategic location for Assam. It forms a key triangle around Assam along with Bhutan and Myanmar. It is a natural pillar of the Act East policy as it acts as a bridge to economic and political linkages with South East Asia and beyond.

Illegal immigration from Bangladesh to Assam, includes both refugees and economic migrants. In the economic point of view, illegal migrants act as cheap labour as Bangladesh cannot expand its space for the huge population. Many corrupt officials are bribed to provide help to infiltrators. Recently, a racket was busted in Lakhimpur and four individuals were found in providing forged citizenship certificates and other documents to illegal migrants for the last 14 years(Report on Illegal Migration into Assam, 1998). There is historical background to migration, when British developed the tea industry, they encouraged Bengali muslim peasants into Assam for cultivation. After the partition of Bengal in 1905 , the over populated muslim peasantry from east Bengal started crossing over to the fertile lands of thinly populated Brahmaputra and Surma valleys in the Northeast corner of India . The formation of the All-India Muslim league in Dhaka in 1906 encouraged the migration to increase the Muslim population in Assam for political reasons. The arrival of

immigrants continued even after the creation of Bangladesh due to ethnic persecution of minorities. After independence of India , the affect of migration to Assam was the highest. Illegal migration from Bangladesh is largely responsible for the demographic transformation of Assam. The Assam Movement also occurred in 1979 to detect , disenfranchise and deport illegal migrants led by All Assam Students Union(AASU). The movement ended in 1985 with the assam accord. This influx of immigrants has had create a crisis of identity among the indigenous Assamese. Large areas of forest land are encroached upon by the emigrants for settlement and cultivation with the existent problems like poverty, unemployment, communal conflict, forceful cohesion etc. In the economic dimension, there is great pressure on the state government as the government has to increase the expenditure on education and health facilities for the emigrants. Adding to it, there is fear among the local people that emigrants would take up their jobs and making them underemployed with inadequate remuneration. In the political dimension, the Bangladeshi migrants are in a position to influence the results of the elections in a large number of constituencies in the North East (about 32% of the constituencies in Assam) . A glimpse of tyrannical form of government is seen when emigrants vote for political leaders who provide them with protection, government amenities, and other benefits. The All Assam students union (AASU) claimed that the BJP-led government in Assam passed the citizenship amendment Act,2019 in order to play vote bank politics. In the social dimension, the poorly skilled migrant workers go through discrimination, exploitation, and deception because of their augmentation in population. The

change in the social status from non- migrant to migrant causes change in norms and values, attitudes and behavior, motivation and expectation, and change in the circle of interaction. All these changes have a negative effect on fertility level and family size. To ameliorate the present scenario , some recommendations can be made : The central government should appoint a national immigration commission to frame a national migration policy and a national refugee policy . The commission should examine ways of resolving the distribution of identity cards for both citizens and non-citizens and work permits for migrants. Border fencing in Assam must be completed forthwith (BSF must be strengthened). The illegal migrants determination by tribunal (IMDT) Act of b 1983 should be repealed. The process of deportation in India is stringent and this can take heavy toll on government on both sides , India & Bangladesh creating unfriendly relations between them, that has to be taken care of.

CONCLUSION

A problem which has its historical roots so deep cannot be solved overnight. The dangerous consequences of large scale illegal migration from Bangladesh, both for the people of Assam and more for the nation as a whole, need to be emphatically addressed. No misconceived and mistaken notions of secularism should be allowed to come in the way of doing so. This present phenomena of lack of secularism and brotherhood is not an good example for the future generation, as they will not know what exactly humanity is. Therefore, the problem should be taken care of before it becomes out of control.

REFERENCES

(rahman, n.d.) https://abhipedia.abhimanu.com/Res_page.aspx?ID=510

(satp.org, n.d.) https://www.satp.org/satporgtp/countries/india/states/assam/documents/papers/illegal_migration_in_assam.htm

(india today, n.d.) <https://www.indiatoday.in/diu/story/maximum-immigrants-pakistan-bangladesh-entered-india-more-30-years-ago-1628313-2019-12-14>

(tourmyindia, n.d.) <https://www.tourmyindia.com/states/assam/sutarkandi-indo-bangladesh-border.html>

-
- The paper is prepared under the guidance of **Dr Basanta Handique** Assistant Professor, Department of Political Science.

A STUDY ON ENVIRONMENTAL AWARENESS AMONG THE UNDER GRADUATE STUDENTS OF SIVASAGAR DISTRICT

**Gitarani Borah
Basav Goutam**

INTRODUCTION

The word Environment has been derived from the French word “Environ” or “Environer”, which means to around on to encircle or to surround. So for, the natural situations around living being is called environmental or the natural situations around living beings which effect the existence, growth development and activities of the living being is called environment. Environment includes biotic and abiotic factors. Abiotic factors are the non living factors and humidity, photoperiod, topography etc. The chemical factors like chemical composition of atmosphere, water and land. Biotic factors are living factors and include species of animals and plants.

Environment is mainly of two types, natural environment and man-made environment. Natural environment includes physical (air, water, soil), biological. Man-made environments like, social, cultural and economic. According to Douglas and Holland, “Environment is all the external forces, influences and conditions which affect the natures, behaviour and the growth, development and maturity of living organism. According to P. Gisbert, “Environment is anything immediately surrounding an object and exerting a direct influence on it.”

Environment has influenced and shaped our lives since the time immemorial. But now a day the global concern is to struggle against environmental pollution and maintain the standard of human environment. The industrial revolution, unprecedented scientific and technological revolution resulted in disastrous changes in the environment leading to environment degradation crisis. Environmental degradation is in an alarming rate and it results in various environmental issues such as global warming, ozone layer depletion, green house effects, rise in sea level, improper monsoon and acid rain.

By looking at the impacts of environmental problems, environmental awareness has become a very important concept for all. Environmental awareness means broadening the knowledge of human beings in the areas like air, energy, water, natural resources and wild. In other words it is defined as “An idea holding a general impression or consciousness about something without having to know much about it.” – (Roberta, 2009)

SIGNIFICANCE OF THE STUDY

In a world where environmental degradation is increasingly concern. It is more critical than ever for people to understand the importance of environmental awareness and the role of education.

A deeper understanding of the environment can help people minimize their personal environmental impact. These include waste reduction, resource conservation and involvement in environmental protection and restoration projects. Human activities such as pollution, deforestation, and overuse can have a negative impact on the environment.

One of the reasons why environmental awareness is so important is because it can help people live healthier lives. By knowing about the dangers of air pollution, water contamination and toxic chemicals, people can protect themselves and their families from health risks.

Our environment is not only essential for our survival but is home to various species of animals and plants. Many species are at risk of extinction due to human activities and this loss of biodiversity can have serious negative effects on ecosystems

By raising awareness of these environmental issues, We can help protect these vulnerable species and help preserve our world's natural resources for future generations. Furthermore, being more environmentally conscious can help reduce some of the effects of climate change, as well as our impact on the planet.

This ensures that the resources and services provided by the earth remain available to us and other animals.

Environmental awareness is not just a matter of interest, It is an important component of a well rounded education. Environmental awareness is not just a matters of personal interest. It is a critical skill that enables graduates to make a positive difference in the world.

Therefore, environmental education and awareness among under graduates must be prioritized. It will help them become responsible citizen for future.

STATEMENT OF THE PROBLEM

A statement of the problem of a brief discription of an issue, conditions or problems that mean to be resolved.

The title of the study as “A Study on Environmental Awareness among the Under Graduate Students of Sivasagar District of Assam.”

OBJECTIVES

In order to make our study fruitful certain objective are formed considering in the statement of the problem. They are :

- To study the environmental awareness among the under graduate students of Sivasagar District of Assam.

- To examine under graduate students attitudes, beliefs and values regarding environmental issues, sustainability and conservation.
- To provide suggestions for promoting healthy environment.

DELIMITATION OF THE STUDY

Delimitation are choices made by the researcher.

Our area of study is Gaurisagar Block of Sivasagar District of Assam.

REVIEW OF LITERATURE

- ❖ Saranya V.P. and Suthakare S.(2018) studied on environmental awareness among college students of undergraduate level in Vellore District. The main objectives of the study were to find out the environmental awareness among college students in Vellore District. From the study, It has been found that environmental awareness among college students is adequate. There is no significant difference between the mean scores of environmental awareness of male and female students, Tamil and English medium Students among college students with reference to year of study, two groups namely parents who graduates and Non graduates, nuclear and joint

family students. There is a significant difference between the mean scores of environmental awareness of Arts and Science students, Rural and Urban students, Government and Private school students.

❖ Begum D.(2020) Conducted a study on environment awareness among under graduate students. The main objective of the study was to know the knowledge about environment. From the study, it has been found that 100% of students are fond of preserving biodiversity. 100% students think that environmental education is very helpful to know more about our biodiversity. The study also revealed that most of the students showed a positive response to the Environment.

❖ Sarma M and Sarma S.(2021) investigated on environmental awareness and environmental attitude among the undergraduate students. The main objective of study was to compare the environmental awareness of Arts and Commerce students studying in the under graduate level. From the study, It has been found that the students of the commerce stream are found to be more aware than the students of the Arts stream. The attitude of the students towards the environment seems to be the same irrespective of their background of their chosen streams.

However, the students of both the streams different in their awareness towards the environment.

- ❖ Satyanarayana D.(2021) conducted a study on environmental awareness and attitude of college students. The main objective of the study were to compare the environmental awareness and attitude of male and female students of college. From the study, it has been found that there is no difference in the environmental awareness between male and female students. Both male and female have equal awareness towards environment. But there is significant difference in attitude towards environment of male and female college students. Female students are having better attitude towards environment than male students.

RESEARCH METHODOLOGY

Research condensation for the present study

The study is based on descriptive survey method. The method deals with a systematic collection and analysis of the findings.

Population of the study

Population refers to the total of items about which information is desired.

The population of the present study consists of environmental awareness among undergraduate students of Gaurisagar Block of Sivasagar District.

Sample

Sample is a smaller representation of the totality.

The investigation selected 100 undergraduate students from the Gaurisagar Block with the help of purposive sampling method.

Tools for data collection

Keeping in view the objectives of the study the investigator prepared a questionnaire.

Procedure for collection of data

For the study both primary and secondary data were used.

- **Primary data** : A questionnaire has been prepared by the investigator for collection of data.
- **Secondary data** : The information from secondary sources has been collected from various books, journal, government reports, newspaper and different education website.

Statistical method used :

The collected data were analysed with the help of percentage.

Analysis and Interpretation of data

Objective 1: To study the environmental awareness of the undergraduate students.

Questions

Responses (in percentage)

Yes No

1. Do you have any knowledge on biodiversity ?	84 %	16 %
2. Do you know what flora and fauna are ?	90%	10%
3. Do you know what greenhouse effect is ?	74%	26%
4. Do you know about NGOs which are related to environment?	80%	20%
5. Do you have any knowledge about environmental pollution ?	86%	24%
6. Do you think that environmental education is important ?	100%	
7. Do you think that field work is useful for environmental awareness ?	96 %	4%
8. Do you think that every institution should have environmental studies as a departmental study section?	80%	20%
9. Do you use plastic bottles, polythene bags, etc.?	80%	20%

10. Do you plant trees in your surroundings ? 100 %

The above table shows that 84% of the respondents have knowledge regarding biodiversity while 16% of the respondents do not have any knowledge in this regard. 90% of the respondents know about Flora and Fauna 50% of them explained about that. 74% of the respondents know about the green house effect and 26% of the respondents had heard about it but did not have much knowledge. 80% of the respondents know about various NGOs related to environment and 20% of the respondents have heard about this but do not have special skills. 86% of the respondents have knowledge about environmental pollution. 100% of the respondents believe that the environment is more important in education. Especially in the case of environmental studies, 96% of the respondents prefer to go for studies. They opine that practical knowledge is more efficient than theoretical knowledge. 80% of the respondents think that educational institutions should have a separate department for environmental studies and 20% of the respondents did not comment. 80% of the respondents use plastic bottles, polythene etc. On the other hand 20% of the respondents do not use plastic bottles, polythene etc. 100% respondents feel that tree plantation is a good habit.

FINDINGS

- From the study, it has been found that 84% students have a clear idea regarding biodiversity.
- 90% students know about Flora and Fauna.

- It has been found that 74% of students have a fair idea about green house effect but 26% of the students heard about green house effect, However they don't have proper idea about green house effect.
- The study revealed that 80% of students were able to cite a name of Non Governmental Organization of Assam related to environment.
- 86% of students have knowledge of environmental pollution. For example- over population, deforestation etc.
- All the respondent think that environmental education is very helpful to know more about our biodiversity.
- It has been found that 96% of students think that field work are useful for envisionmental awareness.
- 80% of the students think that every educational institution should have environmental studies as a departmental study section.
- The study found that 80% student use plastic battles, polythene etc for various purpose.
- It has been be observed from the study that all the students plant trees in their surrounding.

SUGESTIONS

- ❖ Environmental education should be provided to students from the school level.
- ❖ There should be a different department in colleges and universities for environmental studies.
- ❖ Audio-visual aids should be used in teaching environmental education .
- ❖ Everyone should plant trees and seedlings to keep the environment healthy.

CONCLUSION

Emphasis should be place on environmental education from the beginning of formal education to create a healthy environment. Environmental education is an approach that creates awareness and understanding of the connection between people and the environment. Environmental pollution has become a major challenge for mankind now a days. Raising environmental awareness among undergraduate and postgraduate students is essential for sustainable development.

The study also highlights the importance of educational institutions in promoting environmental awareness, as students who participate in eco-conscious initiatives are able to demonstrate higher levels of awareness and eco-friendly behaviour. It is clear that raising environmental awareness among graduate students is crucial in addressing the global environmental challenges we face. Higher education institutions

should develop and expand environmental education programmes and initiatives to make students more environmentally aware. Further research is needed to determine the effectiveness of specific educational interventions and campaigns to raise environmental awareness and promote sustainable behaviour among undergraduate students.

REFERENCES

Bhalla, G.S., and Khana, H. (2007): *Environmental Education*. Regal Publication, New Delhi-110027.

Amenrad, Z., et.al. (2010): Environmental Awareness and Attitude among Iranian students in Malaysia Universities. *Environment Asia 3 (special Issues 2010)*.

Bartosh, O. (2013): *Environmental Education: Improving Students Achievement*. Ph.D, Master of Environmental Studies, Evergreen State College.

Saliha, Dr. B. Saikia, T., Saikia, R.B., (2014) *Emerging trends in Indian education*, Bidya Bhawan, Jorhat, Assam

Gupta, N., (2017) Environmental Awareness of Urban and Rural School students. *IJEDR* | Volume 5, Issue 3 | ISSN: 2321-9939

Saranya V.P, Suthakar S.(2018): A Study on Environmental Awareness Among College Students of Under Graduate level in Vellore District. *International Educational Scientific Research Journal*. | Volume 4 | issue 5

Begum D. (2020): A Study on Environmental Awareness among Under Graduate Students. *Elementary Education Online*, 2020. d d Vol-19 (issue-3) Pp-4844-4850

Malsawndgwnga, H., Devender, Dr. B., (2021) Environmental awareness among students teachers of district institute of education and training, Mamit,

Sarma M, Sarma S. (2021): A Comparative Study on Environmental Awareness and Environmental Attitude Among The Under Graduate Students. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*. Vol-.12 No.10

Satyanarayan D. (2021): A Study on Environmental Awareness and Attitude of College Students. *International Journal of Innovative Research in Technology*. Volume 8 Issue 4 | ISSN: 2349-6002

-
- The paper is prepared under the guidance of **Dr. Pallabi Saikia**, Assistant Professor, Department of Education.

LOSS OF BIODIVERSITY IN NORTH- EAST INDIA- AN OVERVIEW

**Ankita Borah
Anurag Gayan**

ABSTRACT

Biodiversity is a system in constant evolution from the perspective of both species as well as individual organism. Biodiversity occurrence of different types of ecosystems, different species of organisms with a whole adapted to different climates, environments along with their interactions and processes. The average half life of a species is estimated at between one and four million years, and 99 percent of the species that have ever lived on the earth are today extinct. Biodiversity is not found evenly on the earth. It is consistently richer in the tropics. Biodiversity is a combination of different kinds of living organisms which enables the biosphere to sustain the human race. It is vital to biosphere health, stability and proper functioning. The existence of human race depends on health and well – being of other life forms in the biosphere.

Keywords: Biodiversity, ecosystem, environment, species

INTRODUCTION

The North – East India is rich in biological diversity and contains more than one-third of the country's total biodiversity. The North-Eastern Region of India, comprising eight states, viz-Arunachal Pradesh, Assam, Manipur, Meghalaya, Mizoram, Nagaland, Tripura and Sikkim.

North – East India has been identified as one of the world's seven richest biodiversity areas by Myers 2000. In North – East India, there is part of Himalaya. It's divided into western and eastern Himalayas. The region has a rich heritage of species and genetic strains of flora and fauna.

The ecosystem diversity of the region ranges from tropical ecosystem to ecosystems in the Himalayan ranges and also includes diverse types of wetland, flood plain, riverine and aquatic ecosystem. Mountain peaks and glaciers in high Himalayan ranges of Arunachal Pradesh and Sikkim constitute another group of unique ecosystem. The biodiversity of the planets enables activities like wildlife tourism, nature photography, birdwatching and trekking etc. Fisheries, which are heavily dependent on the maintenance of aquatic biodiversity, contribute about 100 million tons of food worldwide, which is greater than the contribution made by livestock and poultry.

Plants, animals and even the invisible micro-organisms around us sustain and recreate the quality of water we drink, the air we breathe, the soil on which we grow food. It is our forests, lakes, rivers, grasslands, coasts, seas and agricultural lands that provide us with oxygen, water, fertile soil, food, medicine, clothing,

housing, energy and other material needs. Biodiversity is directly involved in water purification, recycling, nutrients and providing fertile soils.

OBJECTIVES

- Important factors for loss of biodiversity in North East India
- Conservation of Biodiversity

METHODOLOGY

The methodology that has been followed in this study is descriptive. The study is based on secondary data .Constitute various published sources such as books, articles, newspaper, internet etc.

DISCUSSION

Factors Responsible for loss biodiversity

i) **Shifting Cultivation:** Shifting cultivation (Jhum) has been identified as one of the main human impacts influencing biodiversity in Northeast India. In the process valuable forest species from vast tracts of land are destroyed resulting in the exposure of the land with consequent enhanced erosion and fast depletion of the valuable top soil. The practice also causes destruction of soil organisms, birds and favourable insects together with their habitats.

ii) **Loss of Exotic and Endangered Floral Species:** The North-Eastern region of India is very rich in flora and fauna. Due to favourable climatic conditions, the region is supposed to be the storehouse of various exotic and endangered species. But many of the plant species are exploited randomly either as ornamental items or for medicine. To sustain their livelihood, numerous flower vendors are seen selling the endemic floral species including orchids in the cities and towns. As a consequence to this over collection and exploitation of ornamental and medicinal species, disturbance of their habitat and deforestation, there is a danger of biodiversity loss in the region.

iii) **Forest Fires:** Forest fires are common and frequently especially at the end of the winter season. Fire poses a serious threat to biodiversity as only hardy species are able to survive; micro-flora and micro-fauna are often destroyed.

iv) **Illegal Timber Trade:** This is one of the most serious problems faced by the forest Department. Many valuable trees are found in the forest of this region. But these trees were rapidly decreased because of the illegal timber trade. A sizeable number of inhabitants are engaged in timber trading and hence decreased the number of trees in the forest. This causes the heavy loss of biodiversity in the region.

v) **Population Growth:** The high population pressure on land is a common feature in this region. Even the marginal

areas like the foot-hills, riverbanks, fringes of the wetland and forest have experienced rapid population growth for the purpose of housing, agriculture and infrastructural facilities. Moreover, urbanization is also growing rapidly in recent decade resulting heavy loss of biodiversity in the region.

It has long been feared that human activity is causing massive extinction of different species from the earth. Despite increased efforts at conservation, it has not been enough and biodiversity losses continue. There are many factors for loss of biodiversity in North-Eastern Region of India.

Biopiracy: It has been quite known that currently biopiracy of certain high valued bioresources has been a major threat to the biodiversity of this region. The whole plant or part thereof is collected for medicinal and perfumery use. Moreover, poachers killed every year a good number of one-horn rhino for medicinal purpose. These activities cause the loss of concerned valuable species and their habitat.

Construction of Reservoirs and Dams: The rivers of North-Eastern Region have great potential for power generation. For the purpose, several reservoirs and dams are being constructed along the course of different rivers which cause the submergence of forest and cultivation areas, affecting biota in general.

Habitat Destruction and Land Diversion: Biodiversity rich pockets are cleared and converted to other types of uses such as raising tea, coffee, rubber, bamboo etc. in place of natural species. Besides development of infrastructure such as roads, railways, educational and cultural institutions, mining, industries,

residential, colonies, extension of towns, etc. cause great loss of biodiversity.

Application of Chemical Fertilizers and Pesticides:

There has been a gradual increase in consumption of chemical fertilizers and pesticides by the farmers and tea planters in the region. This uncontrolled use of fertilizer and pesticide is becoming a health hazard to plants and animals.

Loss of Faunal Species: Species extinction is a natural phenomenon. It becomes extinct when all individuals die without descendants. Due to man made ecological changes, there is a massive decrease in the wild flora and fauna. This decrease is due to many factors like timber felling, hunting, jhumming, forest fires etc.

Poisoning of Aquatic System for Fishing: Now-a-days some inhabitants of the region starts poisoning the rivers and streams to get a good catch. Plants poison, synthetic chemicals, lime, copper sulphate, insecticides and even dynamite and gelatin sticks are being used commonly for fishing. This has tremendous effect on the entire fauna of the region.

Insurgency and political problems: Biodiversity has been greatly affected by problems arising out of insurgency. There exist a lot of inter state border disputes among the northeastern states. Most of these border areas are forest lands and because of boundary disputes, such lands are often declared as 'no mans land'. The antisocial, smugglers and poachers take advantage of such disturbed situation, the impact of which is clearly revealed in the rapid depletion of valuable forests and wildlife.

Pollution of Rivers and Streams: Domestic and industrial waste and other effluents are polluting the rivers and

streams in the region. Plastic materials, human waste, dead carcasses of animals and sometimes even human beings are the main ingredients polluting the hilly rivers and streams. Besides, harmful chemical effluents from dyeing, detergents, chemical fertilizers, insecticides and vehicular washing near the streams are also other sources causing aquatic pollution.

Conservation of Biodiversity

Biodiversity conservation means protection of biodiversity. The air we breathe, water we drink and the food we eat all depend on the Earth's rich biodiversity. Plant and animal provide people with food and medicine. Plant and animals keep you well fed and healthy, trees play vital role in absorbing greenhouse gases. Biodiversity is the very foundation for all the Earth's essential goods and services. Every aspect of our life is sustained by the earth's biodiversity. Biological resources must be conserved they are to continue supporting life on earth. Loss of biodiversity resources threatens our food supply chain, sources of wood, medicine and energy etc. And most precious ecosystem services. The need of the hour is conservation and sustainable use of biodiversity as an integral components of economic development.

CONCLUSION

Biodiversity is extremely complex, dynamic and varied like no other feature of the Earth. Its innumerable plants, animals and microbes physically and chemically unite the atmosphere, geosphere and hydrosphere into an environmental system which

makes it possible for millions of species, including people, to exit. At the same time, no other feature of the Earth has been so dramatically influenced by man's activities. By changing biodiversity, we strongly affect human well-being and the well-being of every other living creature. Therefore, we must aware of the conservation of biodiversity for our better tomorrow.

REFERENCES

- Das, Juli and Khosla, Meetu. (May 2018). Exploring the Rich Flora and Fauna of North East India: The untapped Tourism Industry, Delhi: Krishi Sanskriti Publication: pp.78-84 \
- Tripathi, R.S and Barik, S.K. (2004). North East Eco-Region Biodiversity Strategy and Action Plan. Ministry of Environment and Forest. Government of India.
- Chatterjee, S., Saikia, A., Dutta, P., Ghosh, D., Pangging, G. and Goswami, A.K. (June 2006). Biodiversity Significance of North East India, Forest conservation Programme, WWF-India. 172B New Delhi: Lodi Estate

➤ The paper is prepared under the guidance of **Sibi Borgohain**, Faculty, Department of Geography.

BEOWULF: A FOLKTALE AND REPRESENTATIVE OF ANGLE-SAXON PERIOD

Nishita Boruah

ABSTRACT

Beowulf, an Anglo- Saxon epic poem gives us a vivid, realistic and factual picture of its period. It was an epic poem of Anglo-Saxon period. Beowulf, son of Eegtheow, sails to Denmark with a band of warriors and rids the Danish king Hrothgar of a terrible mere-monster called Grendel. The mother of Grendel, seeking vengeance for the death of her son, meets the same fate, and Beowulf, fittingly feasted and rewarded returns to his native land. He becomes king of the Geatas and after a prosperous reign of some forty years slays a dragon which had ravaged his land, but in the fight he himself receives a mortal wound. The poem concludes with the funeral ceremonies in honour of the dead hero. This research paper deals with the entire story of the poem, a true genre of Anglo-Saxon period and gives us the critical study of this poem “Beowulf@ is a true epic in its breadth of interests and sympathies, even though it is centered on the career of one man killing three monsters.

INTRODUCTION

Anglo-Saxon or old English belongs to the low-German group of languages, of which Dutch in the best modern representative and the man who spoke it lived, when history first discovers them, along the shores of the North Sea from the mouth of the Rhine to the Peninsula of Jutland. Beowulf is, indeed, on one level a very simple story told with great elaboration, A man of great strength, courage and generously fights with three monsters. Beowulf is often referred to as the first important work of literature in English even though written in old English, and only a script survived and was almost destroyed by a fire in the year 1731.

OBJECTIVES

- To find out “Beowulf” as a folktale.
- To find out “Beowulf” as the representative of great Anglo-Saxon period.

METHODOLOGY

To prepare this research paper I have taken the help of books and internet as tools.

DISCUSSION

Beowulf, the oldest of the great long poems written in English, was probably composed more than twelve hundred years ago, in the first half of the eighth century. Its author may have been a native of what was then west Mercia, the west Midlands of England today. Though the tenth century manuscript, which

along preserves the poem, originated in the south is the kingdom of the west Saxons. Some two centuries before the poem was written that is, it concerns a time following the initial invasion of England by Germanic tribes in 449, but before the Anglo-Saxon migration was completed, and perhaps before the arrival of the ancestors of the audience to whom the poem was sung this audience may have considered itself to be the same Geatish stock as a hero Beowulf. In Anglo-Saxon period feuds among the kinsmen and bitter tribal fights were very frequent Beowulf was received in a befitting manner by the queen Hrothgar after he had returned after first victory. Women of the society had legal rights and certain privileges.

Fate appears as a refrain in the poem. Fate has much to do with the death of Beowulf. Beowulf also faithfully mirrors the moral side of the Germanic life.

Beowulf, the heroic legend, is entangled with a set or several sets of toils we find in other, later Germanic histories saga and poem, for example, the death of Beowulf lord Hygelac, in a raid on the Franks is recorded as occurring is about the year 521 in Bishop Gregory of Tours *Historia Francorum*, written only a generation later than the event other kings and tribes of the history. The tales of his exploits against Grendel and Grendel's mother, ultimately drawn from folklore is related, under a different form, of Gretir the strong, the eleventh century Icelandic outlaw.

Beowulf typifies the growth of agriculture and civilization and his fight with Grendel and his mother symbolizes the successful checking of the inundations of the sea in the spring.

The death of Beowulf mean the onward march of winter. Nature myth or season myth lies behind the culture myth conception.

CONCLUSION

Beowulf is a veritable treasure house of information on Germanic antiquities. Beowulf knew very well that all man's lives end in death, and knew that his time won up before he fought the dragon. The courage and strength to fight a losing battle is enormous with Beowulf and that alone makes him heroic. In spite of its dominate pagan Atmosphere "Beowulf" shows the colouring of Christian element which is evident in the references to the "old Testament and the God of the church" religion. The hero is a man of war, strong armed and daring, developed by degrees in to the ideal being who dies to to save people. Thus, heathenism and Christianity mingled their influences together in the Anglo-Saxon epic "Beowulf".

REFERENCES

Mundra, S.C. "A History of English literature". Aditya offset press.

Albert, Edward. "A History of English literature fifth edition. "Oxford University press."

Moody, William Vaughn, Lovett Robert mores."A History of English Literature." Kalyani Publications.

Tolkien, J.R.R. (1995)"Beowulf: The monsters and the cities "A Norton critical Edition, Newyork.

The Bible, New Testament, Today's English version, Fourth Edittion (1977) Newyork.

➤ The paper is prepared under the guidance of **Indra Sen Baro**,
Assistant professor, Assistant Professor, Department of English.

THE EDUCATIONAL STATUS AND ECONOMIC EMPOWERMENT OF RURAL WOMEN

**Manuranjan Saikia
Mrinmoy Dutta**

INTRODUCTION

Empowerment is a process that creates power in individuals over their own lives, society and in their communities. Women empowerment generally implies the process of developing economic, social and political status of women. It is one kind of movement involving respect, honour and recognition towards all women. Empowerment ensures the raising status of women through education, awareness, literacy and training. Among various factors education plays an important role in empowering women. Education not only improves the intellectual power of women, but also improves their status in their families and societies. An educated woman can actively participate in working force, can help her children in studies and can response to any challenge confronted to her. Education can empower a woman by all aspects viz. economically, socially, politically etc. As per census 2011, in Assam total population consists 3.12 crore among which 1.52 crore are women. Although female literacy rate in the state is increased to 66.27%

in 2011 from 54.61% in 2001 and can overcome national average (65.46%), the gender disparity in education still persists in the state. The gender disparity in literacy rates is also observed among women in rural and urban areas in Assam. As per census report 2011, the female literacy rate in rural areas is 60.05% whereas in urban areas is 75.40%. Thus, this paper makes an attempt to study the educational status and its impact on economic empowerment of women in rural areas of Assam.

OBJECTIVES

The objectives of the present study are-

- To observe the educational status of women in sample areas.
- To find how does education help women on economic empowerment.

METHODOLOGY

The present study is based on primary data. For field survey two villages of Sivasagar district are selected randomly, namely, Kashibari and Bhorolua. The total households of both villages are 81, from which 20 households are selected randomly for conducting survey. Since the present study focuses on women's education and empowerment, thus the sample population covers only the women of the age group 18-59 years. Thus the sample is a purposive selection, consisting 25 samples for this study. The primary data has been received from the participants through structured and un-structured questionnaires and in-depth interview.

FINDINGS AND DISCUSSION

As per census report, 2011, the average literacy rate is 73.18% in Assam, among them male literacy rate is 78.81% and female literacy rate is 62.27%. But if we compare the literacy rate in urban and rural areas in Assam, then we can bring out a different picture. According to the Census report 2011, the average literacy rate in urban areas is 88.47% in which male and female literacy rates are 91.81% and 84.94% respectively. On the contrary, the average literacy rate in rural areas is 69.34%, in which the male literacy rate is 75.4% and female literacy rate is 63.03%. These data reveal the fact that the women of rural Assam are deprived from their basic constitutional and fundamental right- that is right to education.

In both villages covered under the present study, it is observed that only 8% of illiterate women are exist and others belong to different educational status (refer table 1 and figure 1). Again, it is found that 12% women are in the category of below HSLC. 36% and 24% women are belonging to the category of HSLC and HS respectively. Only 20% women are from graduation and above category. During the interaction with the respondents, it came to know that the poor economic conditions of parents, lack of basic needs, early marriage system, conservative mind of the parents, lack of proper guidance, lack of basic infrastructure facilities provided in schools and colleges, absence of suitable curriculum etc. are main barriers in the path of attaining proper education.

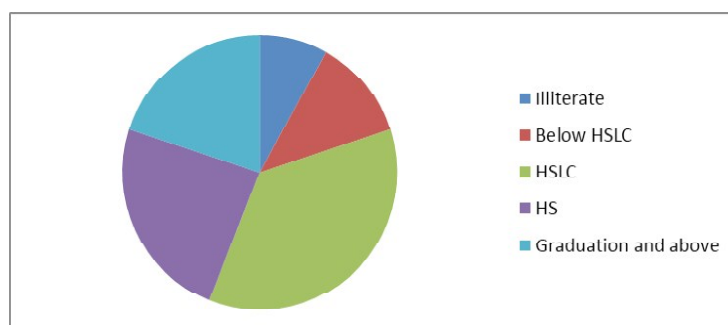
Table 1: The educational qualification of women in Kashibari and Bhorolua village

Educational Qualification	Percentage (%)
Illiterate	8%

Below HSLC	12%
HSLC	36%
HS	24%
Graduation and above	20%
Total	100%

Source: Field survey

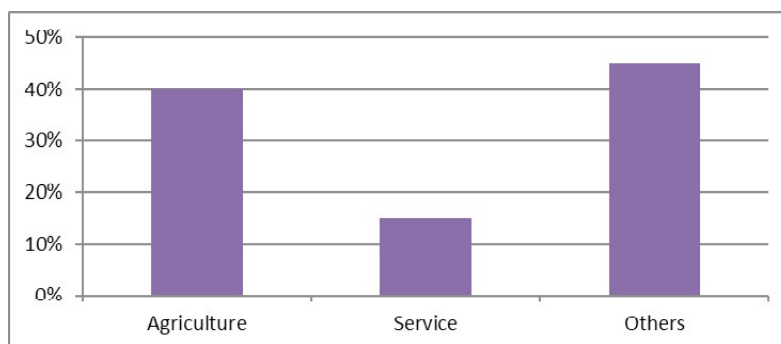
Figure 1: The percentage of educational qualification of women in Kashibari and Bhorolua village

Women can make enormous contributions to economies, whether on farms, business, as entrepreneurs or employees, or by doing unpaid care work at home. Economic empowerment of women is important in the sense that it sets a direct path towards gender equality, poverty eradication and inclusive economic growth. Women's economic participation promotes agricultural productivity, enterprise development at the micro, small and medium enterprise levels. Thus, an attempt has been

made to know about economic engagement of women of the study areas in various sectors. Figure 2 shows various economic activities done by respondents such as agriculture, service and others (livestock rearing, beautician, weaving etc.).

Figure 2: Percentage of women engaged in various economic activities in study areas

Source: Field Survey

As shown in figure 2, 40% women of the study areas are engaged in seasonal agricultural activities in their own paddy fields, for which they are not being paid. Only 15% women are doing service in various govt. and non-govt. sectors. 45% women are engaged in other activities like livestock rearing (cow, goat, duck, hen etc.), beautician, weaving etc. During the field survey, it is found that the educated women (HS pass and Graduate) are holding service such as school teacher, office assistant etc.; whereas, the women whose educational qualification are below HSLC or HSLC level are mainly engaged in various petty business and agriculture activities. In this way a

relationship between education and economic empowerment of women can be observed in this study.

CONCLUSION

The education of woman is the most powerful tool to change the position of society. Education as a means of empowerment of woman can bring about a positive attitudinal change. But women in rural areas are still deprived from their proper educational facilities due to various socio-economic factors. But the all-round development of a nation would be possible only when women are given equal opportunities to progress with men. Education makes a woman independent, efficient, productive, boost her confidence and makes her a decision-maker in every aspect of life. Therefore, steps should be taken by Govt. to provide proper education facilities to woman in rural areas so that they can empower themselves economically by various ways like qualified for a govt. or private sector job, by setting small start-up, handloom, animal husbandry, poultry, piggery etc. Though agriculture is the main occupation in rural areas, they can engage themselves in various allied farm activities to increase their earnings.

BIBLIOGRAPHY

Bhat, Rouf Ahmed (2015) 'Role of Education in the Empowerment of Women in India', *Journal of Education and Practice*, Vol. 6, No. 10, 2015

Gogoi, Prostuti (2022) 'Education and Development: an analysis of rural tribal women with special reference to Sivasagar District, Assam' *Journal of Positive School Psychology*, vol. 6, No. 6, 9267-9273.

Mutyalu, T (2019) 'Role of Education in women empowerment', *JETIR*, volume 6, issue 5, May 2019.

Pokale, Vijay Dinkar (2020) 'Socio-economic and educational empowerment of rural women in India', *JETIR*, volume 7, issue 2, February 2020.

➤ The paper is prepared under the guidance of **Dr. Priyanka Hazarika**, Assistant professor, Assistant Professor,
Department of Economics

A STUDY ON AWARENESS OF WOMEN ABOUT CONSTITUTIONAL RIGHTS IN JORHAT DISTRICT

Kaberi Dutta

Chinmoyee Devi

INTRODUCTION

Men and women are interdependent in the survival of mankind. Hazrat Muhammad said, "A woman without male companion and a man without a female companion are incomplete human beings." In other words a man's life is complete with a woman. Therefore, women as well as men need to be educated. For this every father, guardian, leader, intellectual, educated person must develop the mentality of educating both sons and daughters equally and raise public awareness for women's education and the government must take necessary steps with determination.

Jawaharlal Nehru said, "Educating a boy means educating a man but educating a girl means educating a family.

Education removes the ignorance of the mind and opens the intellectual horizon. Education is the only means of qualifying oneself for the welfare of the world in all its forms. Good education elevates man from animality to divinity.

In the vedic era, women participated in sacrifices as well as men and had access to vedic education and spiritual education. The mention of the writing of verses by learned women like Gargi, Maitreyi indicates the strong position of women. Pandit Sarvopalli Radhakrishna in his article women in Hindu society States. In the post , indian women had a high status. Education was consider essential for women.

In the Rig -vedic era, the social position of women in religious activities such as sacrifice and worship is noteworthy. These include Lopa Mudra, wife of Rishi Agastya Visabara, daughter of Rishi Atri, Apala, Rishi Savitri Sura and Rishi Indrani.

In the medieval era, women education was also expanded some extent after the establishment of muslim rule in India thought pardha system become prevalent both among the Muslims as well as the hindus. Only a few girls acquired some education in their early childhood and most of the women were all together deprived of higher education There was however the provision of education for the women of royal families and rich persons at their house.

During the British rule, women's education deteriorated future as the British government adopted education only for administrative convenience. However, some christian missionaries intated women's education.

CONSTITUTIONAL RIGHTS

1. Equality before law for women. (Article 14).
2. The state not to discriminate against any citizen on ground only of religion, race, caste , sex, place of birth or any of them. (article 15 (I))
3. The state to make any special provision in favour of

- women and children. (Article 15(3))
4. Equality of opportunity for all citizens in matters relating to employment or appointment to any office under the state (Article 16) .
 5. The state to direct its policy towards securing for men and women equally the right to an adequate means of livelihood (Article 39 (a)), and equal pay for equal work for both men and women (Article 39 (d))
 6. The state to make provision for securing just and human conditions of work and for maternity relief. (Article 42)
 7. The state to raise the level of nutrition and the standard of living of its people and the improvement of public health (Article 47)
 8. The promote harmony and the spirit of common brotherhood amongst all the people of India and to renounces practices derogatory to dignity of women. (Article 51 (A) (e))
 9. One thired of the total number of seats to be filled by direct election in every panchayat shall be reserved for women. (Article 243-D(3)).
 10. One third of the total number of offices chairpersons in the panchayats at each level to be reserved for women (Article 243 D(4))
 11. One third of the total number of seats to be filled by direct election in every municipality shall be reserved for women. (Article 243-T(3))
 12. The offices of chairpersons in the municipalities shall be reserved for women in such manner as the state legislature may provide. (Article 243T(4)).

Currently the right to education act provides for education of children aged 6-14 years, under the Saksar Bharat

Mission, the target is to literate all illiterate men and women over the age of.

Becoming an obstacle to women's education we must take scientific methods to solve the problems. We have various women's organizations in places where workshops, awareness camps various. They could have inspired women by holding such events women will come forward. Through various institution and institutions something that could make women self reliant by providing vocational training. The benefits will be obtained otherwise, in the near future these illiterate people will belong to society. It will become aburden. It will be an obstacle to the progress of the country. Only if the women are educated they can contribute to the development of country.

LEGAL RIGHTS TO WOMAN

The following various legislation's contain several rights and safeguards for women:

The protection of women for Domestic violence Act 2005 , is an act enacted by the parliament of India to protect women from domestic violence. It was implemented on 26 October 2006 by the government of India and the ministry of women and child development. The act defines, "Domestic violence" for the first time in India law. This includes not only physical violence but also other forms of violence such as emotional/verbal, sexual and economic harassment.

1. Immoral traffic (prevention) Act (1956) is the premier legislation for prevention of trafficking for commercial exploitation. In other words , it prevents trafficking in women and girls for the purpose of prostitution as an organised means of living.
2. Indecent Representation of women (prohibition) Act (1986) prohibits indecent representation of women through advertisements or in publications, writings,

- pointings, figures or in any other manner.
3. Commission of sati (prevention) Act 1987, provides for the more effective prevention of the commission of sati and its glorification on women.
 4. Dowry prohibition Act (1961) prohibits the giving or taking dowry at or before or any time after the marriage from women.
 5. Hindu Marriage Act (1955) introduced monogamy and allowed divorce on certain specified grounds. It provided equal rights to indian man woman in respect of marriage and divorce.
 6. Hindu succession Act (1956) recognize the right of women to inherit parental property equally with men.

UNIQUE INDIAN LEGAL WOMEN RIGHTS

1. Right to equality for pay:

According to the provisions listed under the equal remuneration act, one cannot be discriminated on the basic of sex when it comes to salary, pay, or wages. Working women have the right to draw an equal salary, as compared to men.

2. Rights against workplace harassment:

The sexual harassment of women at work place Act gives a female the right to file a complaint against any kind of sexual harassment at her place of work. Under this act, she can submit a written complaint to an internal complaints committee (ICC) at a branch office within a period of 3 months.

3. Rights against domestic violence:

Section 498 of the indian Constitution looks the protect a wife, female, live in partner or a women living in a household like a mother or a sister from domestic violence (including verbal,

economic, emotional and sexual) by the hands of a husband, male live in partner or relatives The accused shall be punished with a non- bailable imprisonment for a term which may extend to three years and shall also be liable to fine.

4. Rights not to arrested at night :

Unless there is an exceptional case on the orders of a first class magistrate, a women cannot be arrested after sunset and before sunrise. In addition, the law also states that the police can interrogate a women at her residence only in the presence of a women constable and family members or friends.

This paper described the women's constitutional rights under the Constitution of indian.

SIGNIFICANCE OF THE STUDY

The significant of the study presents the importance of research. It gives the opportunity to prove the impact of the study on the field of research.

Although women are constitutionally given equal rights with men, the dominate attitude towards women has not deviated from male society in some areas. For the progress of society, it is essential that women participate equally with men in social production. Women need to find ways to earn an income to support themselves and their families without being dependent on other family members like men. Women are necessary to enjoy their social rights and to create a healthy political environment. Now a days, women must pay attention to education themselves. The more important, respected and active the position of women in society. Education can help to stand up against all forms of violence in a well organized manner and to demonstrate their efficiency social responsibility, social and political activism and awareness.

STATEMENT OF THE PROBLEM

A statement of the problem is a brief description of an issue, condition or problem that needs to be resolved.

The title of the study is stated as " A study on awareness of women about constitutional rights a study in jorhat district of assam.

Objectives of the study:

1. To find out the level of awareness of women about their constitutional rights.
2. To study the importance of awareness of women for their constitutional rights.

Delimitation of the study :

Delimitation are choices made by the research.

1. The study covers only the women population.
2. The study only covers the jorhat district.

OBJECTIVE OF THE STUDY

- ❖ To find out the level of awareness of women about their constitutional rights.
- ❖ To study the importance of awareness of women for their constitutional rights

DELIMITATION OF THE STUDY :

Delimitations are choices made by the research.

- ❖ The study covers only the women population.
- ❖ The study only covers the jorhat district.

REVIEW OF LITERATURE

A review of related literature help the researcher to acquaint him or herself with the available knowledge in the particular areas of study. After studying a number of limited

literature the investigator found some studies which are associated with the present problem.

1. kant (1997) in his book titled " Women and the law" Discuss about the position of women in different periods. He through explain the status of women in the vedic period, epic period, Mauryan period, Mughal period, position during British rule, and after independence. He also analyzed the constitutional provision provided for the advancement of women sections.

The author in his book mention that the position of women since long has been pitiable in all aspects of life and her subjugation by males has been throughout a matter of history. Ever today, the struggle for establishing her independent identity is being pursued thought with more vigor.

2. Das ritamoni (2015) conducted a study on a comparative study on the level of awareness about constitutional and legal rights among working and non working women of kakrajhar town. The main objectives of study was to find out the awareness level of women about their constitutional and legal rights. From the study it has been found that the indian Constitution provides legal equality for men and women but in reality social and economic equality is yet to be achieved.

Women in India still continue to be discriminated and their current status still cause concern.

3. khandar jayashree(2018) investigated on Revisiting Constitutional Rights of women in India a contextual approach. From the study is has been found that the role of Constitution in ensuring gender justice is being recognised in modern time. Women must be given constitutional and other legal protections and status in society and in home. There is no need to recognize any law if women are given full status in society.

4. Nithyanantham vinnaras (2018) studied on awareness of social right and privileges for women among the female understudy educator. The main objectives of the study was to

find out the difference in the level of awareness of female understudy educators. From the study it has been found that the investigators could infer that the female understudy educators need more awareness related to personal families and social life. Even though there was modern and high level of awareness for 92 percent of the sample eight percent of the sample had low level of awareness.

RESEARCH METHODOLOGY:

A. Research consideration for the present study:

The study is based on a descriptive survey method. The method deals with systematic collection analysis and interpretation along with logical and skill full reporting of the findings.

B. Population of the study:

Population refers to the total of items about which information is desired.

The population of the present study consists of awareness of Constitutional rights among women belonging to Jorhat district.

C. Sample:

The sample is a smaller representation of the totality. 100 women were selected with help of the purposive sampling method.

D. Tools:

Keeping in view the objectives of the study the investigator prepared a questionnaire. The questionnaire comprises questions.

E. Procedure for :

For the study, both primary and secondary data were used.

Primary - A questionnaire was prepared by The investigator.

Secondary- The information from secondary source has been

collected from various books, journal, government report, newspaper and different educational websites.

F. Statistocal method used:

The collected data were analyzed with the help of percentage.

ANALYSIS AND INTERPRETATION OF DATA

Objective 1: To study the status of awareness of women about the awareness of constitutional rights .

Table 1:

Ser No	Question	Yes		No	
		No. of women	Percentage	No. of women	Percentage
1.	Do you have any knowledge about women rights	70	70%	30	30%
2.	Do you know what constitutional rights are?	80	80%	20	20%
3.	Have you heard about human rights	71	71%	29%	29%
4.	Do you know about domestic violence act	100	100%	0	0%

Ser No	Question	Yes		No	
		No. of women	Percentage	No. of women	Percentage
5.	Do you know that women should be treated as equal to men?	50	50%	50	50%
6.	Do you sometime feel that your rights are violated?	45	45%	55	55%
7.	Do you think that women have the same rights as men?	73	73%	27	27%
8.	Have you face and physical or mental torture from your family members?	36	36%	64	64%
9.	Do you know that there's government's measures to safeguard women's rights?	52	52%	48	48%
10.	Have you ever for any harassment in your working place as a women?	100	100%	0	0%

Table 1 shows that 100% of women knows about domestic violence act but even then 36% of women facing or suffers physical and mental torture from their husband and family members. even now 50% of women don't heard about government act for equal right between son and daughter in a family property and not knowing this can deprive them their family property. sometimes women think that they are not equally treated with men in all social aspects.

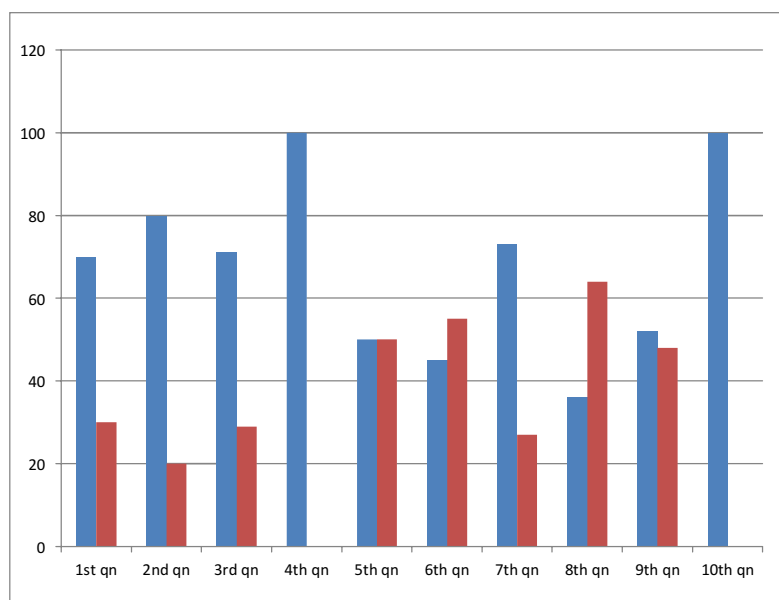

Diagram 1: Statistical grouped bar diagram of Table 1

FINDINGS

1. The study revealed The 70% of women are aware of women rights.
2. The study found that 80% women are aware of their constitutional rights.
3. The study revealed that 71% women have knowledge about human rights.
4. 100% women know about domestic violence Act.
5. The study found that 50% of women agree that they are treated equally with men in some social aspect.
6. The study revealed that 45% women feel that their rights have been violated.

7. The study revealed that 73% women have equal rights with men.
8. The study found that 36% Women experienced physical and psychological abuse from family member.
9. The study revealed that 52% women know that the government has mechanisms to protect women rights.

SUGGESTIONS

1. Women must be ready to fight for their rights. we must take a step forward instead of being victims of oppression.
2. Becoming an obstacle to women education we must take scientific methods to solve the problems. We have various women's organizations in places where workshops, awareness camps, various they could have inspired women by holding such events women will come forward.
3. As education widens our horizons and broadens our outlook making us aware of our constitutional and legal rights women should be educated.

CONCLUSION

Women are an integral part of society. Women contribute to the development of society just as men contribute to the development of society. Only if women are educated will children be educated and only if children are educated will social diseases like illiteracy be removed from the country. Women are different in terms of educational development. There are many problems in our society today.

Although equal rights for women and men are talked about, in practice the inequality between men and women has

not been removed. These problems can be solved by making women interested in education by addressing the problems in the development of women's education for the promotion of women's education. This requires the cooperation of parents and guardians as well as the community. Only then will the dark clouds of education of women be removed and women can contribute to the development of society. It is very essential that every citizen of India. Especially every women must have awareness about the construction and legal rights. A proper awareness of the rights of women can ensure safety and protection of women along with its enforcement.

REFERENCE

1. Rao RK, Women in Education, kalpaz publication
2. Hota Ashok Kumar, Mishra Jogamaya Mishra, History of Indian Education, Karan paperbacks
3. S.Singh, women in indian education, Mohit publication
4. Ali dr Lokman , Gender and Education, natun *bazar* dibrugarh
5. Deka Dr. Nabanita , All Dr Lokman, Das Dr Subhash Chandra, Education in world perspective.
6. Chaliha dr Bedo Kumar ,saikia tarun,saikia runu borah, prak swadhinkalin bharator siksha , Bidya bhaban Jurhat
7. <https://www.Journalijdr.Com/sites/default/files/issuepdf/25001 .pdf>
8. <https://core.ac.uk/download/pdf/233155244.pdf> <https://shodhganga.in>

➤ The paper is prepared under the guidance of **Dr. Pallabi Saikia**, Assistant Professor, Department of Education.